

НИКОЛАЙ ПЕТКОВ КОВАЧЕВ

ГЕОГРАФСКИТЕ ИМЕНА В ЛОВЕШКИ ОКРЪГ*

Geographic denominations in the region of Lovech

The research is the analytical part of the unpublished work "Geographic denominations in the region of Lovech" which includes two other former districts that have not been studied so far - the district of Lovech and of Teteven. It offers a detailed analysis of the phonetic, morphological, word-formative and lexical features of local names.

Keywords: toponymy, local name (toponym), settlement name (oiconym), anthroponym, word formation, phonetic features, morphological features, ethnic contacts

1989

ВМЕСТО УВОД

Местните имена (топонимите) заемат важно място при решаване на редица въпроси, свързани с историята и езика на нашия народ, на населението в отделни райони и селища. За съжаление планът на цялостното събиране и проучване на местните имена (МИ) у нас още не е осъществен; отпечатването на монографии за топонимията в отделни бивши околии е радостно, но рядко явление. Похвална е инициативата на редакцията и ръководството на „Енциклопедия“ – Ловеч да подпомогне разработването на монография Местните имена в Ловешкия край и да я издаде като приложение към първия том на Енциклопедията и на

* Това е встъпителната част от монографията „Географските имена в Ловешки окръг“, която включва 5 бивши околии – Ловешка, Троянска, Севлиевска, Луковитска и Тетевенска. Завършена е през 1990 г., но останала неотпечатана. Печата се посмъртно по идея на редакторите на сборника и със съгласието на наследниците на автора. (Бел. на ред.).

поредицата „Ловеч и Ловешко“. По този начин топонимията на бившия Ловешки окръг от днешна Ловешка област ще бъде предоставена за всестранно използване.

Досега подобен род проучвания ставаха по бивши околии, а настоящият труд е обобщение в по-широк обсег, още повече, че Ловешки окръг заема важно централно място в предходната зона между Североизточна и Северозападна България, където са ставали важни етнически промени през вековете. От друга страна „Местните имена в Ловешкия край“ са продължение на досегашните ми проучвания на „Местните имена в Беленско“, „Местните имена във Великотърновско“, „Местните имена в Дряновско“ (приети за печат), „Местните названия в Габровско“ (С., 1965 г.), „Местните названия от Севлиево“ (С., 1961 г.) и „Топонимията на Троянско“ (С., 1969 г.). В тези трудове са обхванати около 29 108 местни имена (топоними).

В основата на МИ в Ловешкия край влиза „Топонимията на Троянско“, събраните материали чрез енциклопедии на студенти, организирани под мое ръководство през периода 1966–1970 г. от домашни, курсови и дипломни работи, от многобройни краеведи в отделни селища. Направени бяха и някои дълготрайни проверки и доуточнявания по места. От 10-те селищни системи на около 24 082 местности или средно по 6 местни имена на кв. км. Това вече дава достатъчно основание да се твърди, че значителната част от имената в землищата на отделните селища са обхванати; подобен под проучвания никога не могат да обхванат стопроцентово съществуващите на практика МИ, тъй като някои от тях се използват и знаят само от членовете на отделни семейства и родове.

Основното предназначение на Речника в този си вид е да допълни статиите, включени в първия том на Енциклопедията; да съхрани това неоценимо словно богатство на жителите от бившия окръг в днешна Ловешка област, които са живели и живеят на територията му през вековете и да предостави това богатство на българските учени – езиковеди, географи, историци, етнографи, зоолози, биолози и икономисти за бъдещите им изследвания. Речникът ще задоволява любопитството на хората, свързано с името на една или друга местност, на едно или друго селище; ще подпомага краеведи при проучванията им на селищните истории и ще улеснява на практически съответните комисии по преименуване на някои отделни чуждоезични имена.

Липсващите МИ в Речника могат да бъдат изпращани в редакцията на Енциклопедията за едно бъдещо допълнение. В уводната част на труда се предлагат само някои общи наблюдения, без да се извършва подробна семантична, структурна и лексикална интерпретация на материали. Това може да бъде задача на специално изследване.

Чувствам се задължен да изкажа най-сърдечна благодарност на многобройните осведомители по места и на колегите рецензенти: ст. н. с. Георги Христов, к.ф.н. ст.н.с. Димитрина Михайлова и на редактора проф. Борис Симеонов, които допринесоха да се осъществи трудът в този си вид. Вярвам, че той ще бъде принос към цялостното проучване на топонимията в страната ни, което е една от основните задачи на Секция „Българска ономастика” при Института за Български език при БАН и на Центъра по българска ономастика при Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий”.

А. ФИЗИКО-ГЕОГРАФСКИ ПРЕГЛЕД

Ловешки окръг се простира предимно в Средна Северна България; на изток граничи с Габровски и Великотърновски окръг, на север – с Плевенски, на запад – с Врачански и Софийски и на юг – със Софийски и Пловдивски окръзи.

Във физико-географско отношение (от юг на север) територията му включва части от старопланинското било: Калоферска, Троянска и Златишко-Тетевенска планина с основни върхове от изток на запад: Русалка (Мара Гидик) 1890 м, Ботев връх (Юмрук чал) 2376 м, Голям Купен 2169 м Левски (Амбарица) 2166 м, Козята стена 1670 м, Ушите 1636 м, Юмука 1819 м, Вежен 2198 м, Братаница 1992 м, Булованя 2042 м, Баба 2071 м, Паскал 2032 м и Свещи плаз 1880 м. На север следват няколко успоредни вериги от Предбалкана: Васильовска планина и хълмове от Тетевенско- Габровските височини, а зад тях се простират части от Микренските и Ловчанско-Севлиево-ските височини и Деветашкото плато¹. Землището на окръга слабо засяга най-южната част на Дунавската равнина. В обсега на Луковитско, Тетевенско и около

¹ Гълъбов, Ж., Иванов, Ил. и др. Физическа география на България. С., 1956, 130–131; География на България, т. I. С., 1982, 21, 156, 157; Георгиев, М. Физическа география на България. С., 1985, 253, 254, 270.

Деветаки теренът е богат на разнообразни карстови форми и явления: понорни ями, пещери, подземни извори и езера като: Хайдушката дупка, Проходна, Темната дупка, Моровица, Парниците, Табашката пещера, Деветашката пещера, Езерището, Голямата езеро, Сухото езеро, Пройновия водопад и др.² Около 2/3 от землището е планинско, планинско-предпланинско и предпланинско-полско.

Окръгът обхваща предимно земите по горното и средното течение на р. Осъм (древният Асамус, дъл. 332 км, с басейн от 2818 кв. км) и р. Вит (Утус, дъл. 188,6 км), или по-точно – територията на Троянска и Ловешка околия, по-голямата част от Тетевенска, половината от Луковитска околия и с. Горско Сливово от Севлиевска околия.

По сведения от 1955 г. В окръга са влизали 286 селища, от които: 4 града, 102 села, 138 махали и 42 колиби.³ По данни от преброяването през 1980 г. той е обхващал 4 128 кв. км площ, в това число: 1478,1 кв. км в Ловешко, 440 кв. км в Луковитско, 6 кв. км в Севлиевско, 1044,7 кв. км в Троянско, 1169,7 кв. км в Тетевенско с общо 211 891 жители, или средно по 51,4 души на кв. км.⁴

Според последното административно делене в окръга влизат 8 града (*Априлици* Ап, *Летница* Лет, *Ловеч* Лч, *Тетевен* Тв, *Троян* Тр, *Угърчин* Угр и *Ябланица* Яб), 101 села и 4 махали, или всичко 150 селища, районирани в 10 селищни системи с 10 общини и 99 кметства.

При последното преброяване от 4.XII.1985 г. в тези селища влизат: в Александровска – 236,4 кв. км площ и 8063 жители; в Априлска – 243 кв. км и 5313 ж.; в Дерманска – 210,9 кв. км и 9791 ж.; в Летнишка – 175,4 кв. км и 7201 ж.; в Ловешка – 694,4 кв. км и 64 544 ж.; в Луковитска – 235,5 кв. км. и 15 631 ж.; в Тетевенска – 703, 1 кв. км. и 26 689 ж.; в Троянска – 891,9 кв. км. и 45 089 ж.; в Угърчинска – 541,9 кв. км. и 12 404 ж. и в Ябланска – 203,0 кв. км. и 8234 ж.⁵

² Джамбазов, Н. Пещерите в България. С., 1958; Грантеев, П. Пещери-туристически обекти. С., 1965.

³ Предварителни резултати от преброяването на 1.XII. 1965 г. С., 1957, 29-30, 33-35.

⁴ Енциклопедия „България“, т. 3. С., 1982, 813.

⁵ Какво показва преброяването? – В: Заря на комунизма, XXVIII, Ловеч, 20.II. 1986, бр. 21, стр. 6.

Б. ИСТОРИКО- ПОСЕЛИЩНИ ОТНОШЕНИЯ

В археоложко-историческа насока все още липсват цялостни публикации за окръга. В миналото той е бил посетен от няколко пътешественици и изследователи чужденци като Ами Буе, Гийон Лежан, Феликс Каниц, д-р Фон Фрич и др.; в геоложко отношение е проучван от Г.Н. Златарски, Г. Бончев, И. Ланджев.⁶

Специалните разкопки на отделни обекти и случайните археологически находки, както и историческите сведения на антични автори, дават достатъчно основание да се твърди, че земите по средното и горното течение на реките Осъм, Вит и Искър, богати на гори, дивеч и риба, са били обитавани от предисторическата епоха до наши дни. В Темната дупка при Карлуково, в Моровица до Гложене, в Табашката пещера и Васил Левски край Ловеч, в Деветашката пещера са открити сечива и керамика от времето на палеолита (50 000–5000 г. пр. н. е.); в пещерите Проходна при Карлуково, в Табашката пещера, в Топля при Голяма Желязна и в Деветашката пещера са намерени стъргалки, шила, каменни брадви от неолита; в Проходна, Свинската дупка, Хайдушката пещера при Девенци, в Моровица, Футъовска пещера до Кърпачево изобилстват материали от халколита; в Табашката пещера, в Деветашката пещера и в някои селища, открити при селата Прелом, Стефаново и Горско Сливово, са намерени редица сечива от бронзовата епоха (II в. пр. н. е.).⁷

⁶Ami Boue. Recueil d'itneraires dans la Turquoie d'Europe, t. I. Wienne, 1854, 27; Guillaun Lejean. Du Danube aux Balkans. Souvenir d'un voyage dans la Bulgarie et la Thrace. Revue contemporaine. Paris 1858, 827; F. Kanitz. Donau-Bulgarien und der Balkan. Leipzig, 2882, t. II. Златарски, Г. Н. Геологически изследвания на север от Балкана между Искър и Янтра. – Периодическо списание, кн. 19–20, 1886, 16–62; Материали по геологията и минералогията на България. – ПСп. кн. 10, 1884, 52 и сл.; Бончев, Г. Принос към петрографията на южните склонове на Балкана. – Годишник на Софийския университет, физико-матем. ф-т. С., 1907)8, кн. 5, 2–147; Пещерата при село Голяма Желязна. – Трудове на Българското природоизпитателно дружество. С., 1900, кн. 1, 80–98; Ланджев, И. Геологията на част от Централния Балкан и Предбалкана в областта на горното течение на р. Видима. – Списание на Българското геологически дружество, г. XII, 1940, кн. 1.

⁷ Джамбазов, Н. Пещерите в България. С., 1958; Същият: Нови изследвания на пещерите по долината на р. Осъм. – Природа и знание VI, 1953, кн. 3, 22–24;

През желязната епоха (I в. пр. н. е.) в земите на Ловешки окръг са живели траките. От тях са останали следи – укрепени и открити селища, стотици могилен некрополи и отделни могили, натрупвани през значителен период от време (VII–II в. пр. н. е.). Вероятни племенни центрове са били крепостите при връх Острец (гр. Априлци) и Чертиград при с. Брусен, отделни предмети от тракийската култура са намерени в района на селищата Кърпачево, Александрово, Стояново, Дебнево, Баховича, Смочан, Ловеч. В съчиненията на античните писатели почти липсват сведения, които могат да се отнесат към Ловешко. Северната граница на Одриската държава през V в. пр. н. е. е минавала на север от днешните граници на окръга. Дали келтите през IV–III в. пр. н. е. са преминали по долината на р. Осъм към Тракия не е установено, обаче при с. Ломец са намерени 100 драхми с образа на Александър Велики – келтски тип; тракийската крепост на връх Острец престава да съществува в края на IV и началото на III в. пр. н. е. по време на келтските нападения.⁸

Ловешките пещери. – Природа и знание, VII, 1954, кн. 2, 17–19; Разкопки в Голямата пещера край Микре, Ловешко. – Археология II, 1960, кн. 3, 54–61, енеолитна и латенска епоха. Попов, Р. Пещерата „Мокровица“. – Езикознание и география, IV, 1919, 424–440; Пещерата „Темната дупка“ при Карлуково. – Български турист, XVIII, 1925, 5–8; Разкопки на пещерата „Моровица“. – Известия на българското археол. д-во, III, 1913, 268 и сл.; Пещерата „Темната дупка“. Ново находище от палеолита в България. С., 1931, 143 с.; Джамбазов, Н. Разкопки в пещерата „Моровица“ през 1955 г. – Известия на Арх. Институт, XXIII, 1959, 15–28; Пещерата Партика при с. Бежаново, Ловешко. – Археология, II, 1960, кн. 4, 54–58; Ловешките пещери. – ИАИ, XXVI, 1963, 195–241; Миков, В. и Джамбазов, Н. Деветашката пещера. С., 1960, 199 с.; Неделчев, М. Кремъчни оръдия, намерени при Гюргевец. – ЛовЛов, I, 1929, 66–67.

⁸Кацаров, Г. И. Принос към древната история на Ловчанско. – ЛовЛов, I, 1929, 76–85; Келтите в Тракия и Македония. – Списание на Бъл. акад. на науките, Ист. фил., 10, 1919, кн. 18, 41–80. Великов, Ив. Стари селища и градища по долината на Вит. – Материали за археолог. Карта на България, сн. VI, 1927; Герасимов, Т. Тетевенският край в древността. – Сб.: Тетевен. С., 1977, 9–25; Милчев, А. Археологическо проучване на Севлиевско и Троянско. – Годишник на Соф. Университет, Фиф., т. 50, 1956, кн. 1, 489–501; Миков, В. Тракийски накитни предмети от 4–5 в. пр. н. е. – ИАРИ, кн. 17, 1950, 146–156; Ковачев, Н. Топонимията на Троянско. С., 1969, 6–8; Геров, В. Северната граница на провинция Тракия. – ИАРИ, XVII, 1950, 17; Романтизмът между Дунава и Балкана. – ГСУ, Ифф., т. 45, кн. 4, 1949, 40; т. 47, 1954, 23, 57.

Настаняването на римските легиони и покоряването на траките в района е станало постепенно, не без упоритата съпротива на местните жители. Това е принудило завоевателите да изградят свои укрепени селища лагери. С основаването на Никополис ад Иструм при р. Росица от император Траян 105 г. земите по реките Осъм и Вит влизат в римската стратегия Усдицесика, а границата между Мизия и Тракия се дръпва по билото на Хемус (Стара планина). Важно значение добива римският път от Карпатите и Дунава през Троянския проход за Тракия и Беломорието още от времето на император Клавдий Цезар Нерон (37–68 г.); при император Траян (98–117 г.) пътят е разширен и подобрен с необходимите пътни станции: *Ad putea* при с. Рибен, Плевенско, *Storgosia* в м. Каялъка при Плевен, *Doriones* при с. Слатина, *Melta* при Хисарлъка до Ловеч, *Sostra* при м. Калето, Троян хисар до с. Ломец, *Ad radices* в м. Шамака при с. Камен мост, Троянско, *Monte Naemno* над Спасителен дом в Троянския проход, *Sub radices* при с. Кърнаре, Карловско.⁹

У Теофилакт Симокат (VII в.) той се споменава още като „Траянов път, пътека”.¹⁰ От римската епоха в окръга датират многобройни оброчни плочки, надгробни паметници, оръжия и битови предмети. Как е протичала романизацията на местното население в подробности не знаем, но отделни негови групи вероятно са дочакали идването на нашите прадеди – славяни и прабългари – през VI–VII в., въпреки че за това днешната топонимия почти нищо не говори. По времето на императорите Максимин (235–238 г.) и Гордиан III (238–244 г.) в кастела Состра при с. Ломец е пребивавал *cohors I Cispaden siun*, а към края на II век *cohors II Mattiacorum*, за да осигуряват безопасността на движението. Латинските надписи на юг проникват до Троянския проход. Някои от тях се намират и в развалините на Состра.¹¹ Не са редки находките и на монети от различни римски градове, като Никополис ад Иструм и др.¹²

⁹ Аврамов, В. Траяновият път от Карпатите през Дунава и Балкана за Пловдив. – Известия на Бълг. арх. д-во, кн. IV, 1914, 225–240; Иречек, К. Военният път от Белград за Цариград и балканските проходи. – Българска историческа библиотека, IV, 1932, т. 4, 115; Бешевлиев, В. Латинските имена в Мизия и Тракия. – ИАРИ, XIX, 1955, 290.

¹⁰ Извори за българската история, т. II. 1958, 352–353; Дуйчев, Ив. За най-старата история на Троян. – Сб.: Град Троян. С., 1968, 11–17.

¹¹ Геров, Б. Романтизмът., 45, 40; т. 47, 23, 57.

¹² Герасимов, Т. Колективни находки от монети. – ИАРИ, XVII, 1950, 320.

Разделянето на робовладелската римска държава на две през IV в. улеснява нахлуването на многобройни племена в източната ѝ част – Византия, особено през VI век. Това принуждава император Юстиниан (527–565 г.) да изгради мощна укрепителна система от Дунава до Родопите, като се заздравяват и разширяват старите крепости и се създават нови. Въпреки това, тези крепости не устояват на продължителните и системни нападения на „варварите“. През VI–VII в. целият Балкански полуостров се пославянчва. Не случайно сирийският писател Иоан Ефески (507–586 г.) пише за славянския етнос: „Превзе много градове и крепости, изгори, разграби и подчини на себе си страната, заседна в нея свободно и без страх като в своя собственост“.¹³

С основаването и укрепването на българската държава земите в окръга влизат в нейните граници. Съставът на местното население основно се променя: една част вероятно се изселва на юг, друга част остава и постепенно изчезва в славянската и прабългарската общност. Върху основите на разрушените и разграбени селища постепенно възникват славяно-български селища. Тяхната мрежа се увеличава значително през Втората българска държава. За това говорят археологическите останки от крепости, селища, манастири при селата Батулци, Равнище, Гложене, Черни Вит, Васильово, Г. Желязна, Микре, Угърчин, Драгана, Бежаново, Ъглен, М. Желязна, Дебнево, Беглиш, Добродан, Карейца и др.

През Средновековието важно място заема Ловечград, който е феодално владение на членове от царските династии в Търновград.¹⁴ За пръв път той е споменат у Идриси през XIII в. като Луфиса ‘град на планина’.¹⁵ Средновековната селищна система на Ловешкия край изця-

¹³Петков, П., Гюзелев, В. Христоматия по история на България. Т. I, 1978, 23.

¹⁴Златарски, В. Н. История на Българската държава през средните векове. т. II. С., 1934, 466–469; История на България, т. 3. С., 1982, 334. Златарски, В. Н. Ловеч като средновековна крепост. – ЛовЛов, IV, 1932, 11–18; Чангова, Й. Разкопки на Ловешката крепост. – Археология, VIII, 1962, кн. 2, 32–41. Герасимов, Т. Средновековни селища и укрепления в горното течение на река Вит. – Страници из миналото на Тетевенския край. С., 1981, 6–14; Велков, В. Славянско светилище до Глава Панега. – ИАРИ, XVIII, 1952, 378–384.

¹⁵Недков, Б. България и съседните и земи през XII век според „Географията“ на Идриси. С., 1960, 75.

ло е била включена от завоевателите, османските турци, в границите на Никополския санджак. През XV в. са посочени многобройни зиамети, тимари и техни владетели, засягащи селища в Ловешко, Троянско, Тетевенско или Луковитско, а именно: *Смочан*, спадащо към Ловеч, в хас 'везирско владение на мирливата' (бригаден генерал Искандер бей от Никопол); *Дебнево*, *Брестово*, *Борима*, *Абланица*, *Иглен* (*Ъглен*), *Лисец*, *Калугеров* (*Асеневици*), *Бърдене* (изч. с. при Г. Желязна), *Крушуна*, *Одарне* (спадащо към *Крушуна*), *Карлуково*, *Горне Луковит*, *Тодорица*, *Орешиан*, *Каленик*, *Дерманици*, *Радювене* (*Стояново*), *Гостиния*; *Ловеч*, зиамет на Якуб Челеби, син на Али бей, с 51 дом. мюсюлмани и 124 неверници; *Лешница* или *Алаединлер*, *Козница* (*Гозница*), *Калица* (*Калейца*), *Джуряво* (*Джуров*), *Залково* (*Славяни*), *Сливяк*, *Хлевян*, *Тепав*, *Желязна* (*Голяма* или *Малка*), *Метудово* (*Скобелево*), *Бреница* (към *Крушуна*), *Сопот*, *Лешница* (*Помашка*), *Градешница*, *Българене*, *Павликанско Тележане* (изч.), *Павликянска Калугерица* (изч.), *Брезово*, *Бержаново*, *Острец* (*Малиново*), *Торос* (*Славяни*), *Извор* (*Български*), *Гложен*, *Пещерна*, *Габрово Орешиани* (*Орешене*), *Кървеница* с друго име *Вишгав* (*Йоглав*), *Орешец* (мах. *Ореша* към *Голям Извор*), *Тръстеник* с друго име *Дойран* (обама *Дойренци*), *Сираковци* (във вилает *Киево*), *Гложени*, *Брусене*, *Добревци*, *Видрар*, *Дъбене* (*Дъбен*), *Беленици*, *Панега*, *Тетевян*, *Брестница*, *Летница*, *Дълбок дол*, *Новосел* (*Ново село*, сега кв. *Априлци*), *Бахювица*, *Тепав*, *Дряново* (*Дренов*), *Деветак* или *Крушуна*, мезра *Горна Сливава* (вероятно *Горско Сливово*), *Павликянско Лъжане* (*Малчика*), *Владина* (към *Плевен*), *Хъсене* (към *Киево*).¹⁶ Значителна част от жителите на тези селища през XVI в. са включени в системата на войнуганството и са изброени имената на техни жители войнуганци.¹⁷

На мястото на средновековно феодално владение с център крепостта *Киевград* (м. Кулата ЮИ от с. Гложене) през първите години на османското владичество завоевателите създават голямо ленно владение – вилает *Киево*, обхващащо земите в горното течение на реките

¹⁶ Иширков, А. Превземането на град Ловеч от турците в 1474 година. – Лов-Лов, II, 1930, 96–100; Стари описания на град Ловеч. – Лов-Лов, I, 1929, 116–118. Цветкова, Б. Троян и Троянско през XV–XVIII в. – Сб.: Град Троян. С., 1968, 18–34.

¹⁷ Извори за българската история, т. XIII. С., 1974, 39 и сл.

Вит и Малки Искър и селищата: *Абланица, Беленици, Брестница, Бресен, Видраре, Врачеш, Гложене, Горна и Долна Шумница, Добревици, Дъбен, Караши, Новачене, Панега, Своге, Сираковци, Тетевен и Хубавене*. Вероятно поради съпротива Киевград е бил разрушен и разселен, като част от жителите му основават *Киевски извор* (мах. Старо Горно село) СИ 1,5 км. от с. Голям Извор.¹⁸ През 1548 г. този вилает се превръща в съставна община нахия Киева, спадаща към Ловеч.¹⁹

За да могат да наблюдават раята и да я държат в покорство, завоевателите създават и няколко свои селища или отделни махали в българските земи и градове; по-късно възникват и редица чифлици, собственост на заможни турци, които живеят обикновено в градовете и в поголемите села. В резултат на тежките робски условия в османската държава, на своеволията и насилията на местни управители, на вътрешните междусобици по време на кърджалийските набези, в окръга настъпват вътрешни, а и външни размествания: отначало – от равнината към планината, а след Освобождението – от планината към равнината. Сред днешното население в много села са запазени спомени за такива преселвания и изселвания през различни години и векове. За стари заселвания се говори в селата Дерманци Лк, Угърчин Лч, Галата и Кирчево Тв. В с. Дерманци през XVI в. идват преселници от с. Долна Бешовица, Врачанско и заселници от Балкана; от смесване на жители от различни говорни и етнографски области възникват селата Добревици и Черни Вит Тв, Беленици Лк, Александрово и Смочан Лч; за ранно преселение на групи от Македония след Прилепското въстание от 1574 г. има предания в Тетевен и Троян. В с. Беглеж, Плевенско идват жители от селата Угърчин, Ъглен, Микре и Желязна. По време на кърджалийските междусобици групи жители от опожарения през 1801 г. Тетевен напускат родните си места и се отправят на северозапад. Заселват се в с. Раковица, Кулско и в с. Смоляновци, Михайловградско.²⁰ Насилстве-

¹⁸ Извори за българската история, XIII, 163, 273, 285, 289, 297, 323; т. XX, 44, 47; Ковачев, Н. Средновековното селище Киево, антропонимът Кий и отражението му в българската и славянската топонимия. – Известия на Института за български език, XVI, 1968, 125–134.

¹⁹ Извори за бълг. история, XX, 44.

²⁰ Младенов, М. Сл. Население и селища в Северозападна България. – Български диалектен атлас, т. IV. С., 1981, 12–21; Миков, В. Разселвания на българите. –

ното помохамеданчване на жители в селата Дерманци, Луковит, Карлуково, Тодоричане, Петревене, Добревци, Голяма Брестница, Пещерна, Славщица, Български извор, Сопот, Лесидрен, Кирчево, Глата, Градешница през XVII в. също довежда до известни размествания.²¹

Значителна промяна в езиковия и етничен състав на населението в отделни селища настъпва по време на Освобождението и след това; голяма част от поробителите още по време на Руско-турската освободителна война напускат Ловешки окръг и повече не се завръщат. На тяхното място идват преселници предимно от планинските райони на Троянско и Тетевенско, а по-късно в отделни села се настаняват и българи от Беломорието и Македония.

На една широка и сложна географско-икономическа и поселищно-историческа основа през вековете се създава и променя топонимичната мрежа и система в земите на Ловешки окръг. В нейния съвременен вид са достигнали до нас местни имена от различни исторически епохи и етнически групи. Правилното изясняване на тези имена дава изобилен материал и информация за материалната и духовна култура, за народността и езиков произход на населението в отделни селища, райони и изцяло в сегашния Ловешки окръг, а като цяло ловешката топонимия е ценен принос към проучване на топонимията в страната ни.

В. НЯКОИ ЕЗИКОВИ ОСОБЕНОСТИ НА МЕСТНИТЕ ИМЕНА

В общи линии местните имена (МИ) в окръга споделят особеностите и състоянието на говорната (диалектната) ситуация в Троянско, Ловешко, Тетевенско и Луковитско. Звуковата им страна е повлияна от говорната и селищна принадлежност на съответния информатор, който е използван при събиране на имената по места; използвани са информа-

Зора, бр. 6432, 21.XI.1940. Яранов, Д. Преселническо движение на българи от Македония и Албания към източните български земи от XV до XIX век. – Македонски преглед, VII, 1931, кн. 2–3, с. 63 и сл.; Пенков, Иг. Град Троян, поселищно-стопански черти. С., 1941, 10; Стойчев, Д. Тетевен. Минало и днес. С., 1934.

²¹ Иванов, Г. За миналото на ловчанските помаци. – ЛовЛов, V, 1933; Иширков, А. Село Галата, име и население. – ЛовЛов, VI, 1939, 203–206; Миков, В. Българите мохамедани в Тетевенско, Луковитско и Белослатинско. – Родина, III, 1941, кн. 3, 51–68. Петров, П. Помохамеданчването в Ловешкия край. Ловеч, 1964, 50 с.

тори с различна възраст, с различна културно-езикова, професионална и социално-групова принадлежност. В редица случаи на практика те си служат със смесен говорно-книжовен език, който е намерил отражение и в редица МИ при записването им. Населението в редица селища днес е смесено, поради стари и нови преселвания и разселвания. В Луковитско могат да се чуят МИ с особености в произношението до нормите на книжовния език (влияние на училищното образование) и с произношение, типично за източните говори. В речника звученето на МИ е предадено така, както е възприето от отделния информатор, и не е подвеждано изцяло по нормите на говорната област.

Говорът в окръга не е единен; тук преминават различни изоглоси от фонетичен, морфологичен и лексикален характер; редица особености вече са проучени и отразени в многобройните карти на „Български диалектен атлас“²²; за целта са анкетирани единни в говорно отношение селища с по-старо или по-ново население. От Троянско са проучени 10 села (Блш, БО, ГЖел, Гум, Дъл, Кал, Нов, Ореш, Пат и Съево), от Ловешко 15 села (Ал, Брес, Бъл, Влд, Гол, ГПав, Дев, Кат, Къкр, Лис, Смоч, Стеф, Соп, Ст, Угър), от Луковитско 8 села (Бел, Бресте, ГБрс, Девинци, Дер, Крл, Реселец и Тод) и от Тетевенско 18 села (Бат, Брс, Брус, Вас, Вид, Гал, ГИзв, Глж, Дбр, Кир, Лес, МЖел, МИзв, Пол, Рав, Биб и ЧВ). Говорната езикова ситуация в окръга ще бъде описана в специално изследване. Тук най-общо предаваме някои по-характерни особености, намерили отражение в материалите на Речника.

ФОНЕТИЧНИ ОСОБЕНОСТИ

По отношение на стб. **ѣ** повечето МИ извяват източнодиалектни „якаво-екави“ форми, а в северозападния Луковитски район се срещат „екави“; тук минава разграничителната линия между източните и западни говори; Лк, Тод, Дълб, Рум, Бел, Крл принадлежат към западната област.²³ Удареното **ѣ** пред твърда съгласна или сричка се произнася

²² Български диалектен атлас, т. IV. Северозападна България, ч. първа – карти; ч. втора: статии, коментари, показатели. С., 1981.

²³ Говорните особености в окръга са засягати по-обширно или по-кратко от: Стойчев, К. Тетевенски говор. – СбНУ, XXXI, 1915, 237–276; Цонев, Б. Кратка характеристика на тетевенския говор. – СбНУ, XXXI, 1915, XI–XVIII.

като **я** (*'а*) в Тр, Лч, Тв: *Бр'азъ, Бр'астът, В'аждът, Ср'аднута, Пр'авълъ, Прис'акъ*; пред мека сричка прехождат в **е**: *Нѐмити, Бѐл'уиц, Бѐли камъни, Гулѐмийъ Уср'адук, Дрѐни*. Неударено **ѣ** на изток от р. Осъм, предимно по долината на р. Видима, се произнася като **ѣ**: *Гувѣждъ р'ѣкъ* Зл, *Стѣрнъ р'ѣкъ* Вдм, *Д'ълнийшукту* Гум, *Л'ѣскѣ дол* ЧО, *Ср'ѣдокът* Нов, Скид, Врб; на запад от Видима в Тр и в други райони се среща **и**: *Билилуту* Дъл, *Билии* Блш. Само „якави” форми се срещат в Ловешките села Гоз, Бах, Брод. В Луковитско се открива „екавост”: *Бѐлата топѣла, Добрийлов брек* Лк, но в граничната зона има двойни форми: *Бѐлее брек* и *Бѐлие бряк, Бѣлата чеимѣ*; налице е широка ивица на преходна рефлексност (интерференция).

Голямата носовка, стб. **ѡ**, се застъпва от еровата гласна **ѡ** в повечето райони и селища: *Бѣдювиц, Гѣб'ѡнскуту, Гѣбити, Дѣбрѣвт, Лѣкъта* (Тр, Лч); в ГЖел, Съево и в селищата на Тетевенско под ударение в говора на по-стари хора се произнася **ѣ**: *Кѣцътъ* Пол, *Зѣберскуту* Тв, *Зѣпчету* Тв, но *Зѣбѣту* Лес, *Гѣстия трап* Брз; без ударение се чува **ѡ**: *Гѣзѣк* ЧВ, *Гѣзер'ѡ* Брз, *Бѣлийъ зѣп* Тв, *Вѣйтътъ кѣцъ* ЧВ.

Стб. малка носовка **ѡ** под ударение преминава в **е**, без ударение в **ѡ** или **и**: *Лѣцът* Кал, *Гувѣжди рѣт* Вдм, *Клѣд'ѡницити* БО, Шп, *Клѣдницъ* ГТп, *Сѣево*.

Стб **ѡ** се предава чрез **и**: *Бѡулъ* ЧО, *Гѡр'ѡн Бѡул* Дѣб, *Бѡкуф дол* Тр, *Мугѡлтъ* БО, Нов, ГЖел, Каз, Хлв, *Курѡтуту* Кал, Плеш, ЧВ.

Стб. **ѡ** запазва произношението си **ѡ**: *Бѣзѣкът, Гѣлѣбѡшукту, Тѣмни лѣк, Тѣмнътъ дулчинъ, Грѣнчѣр*.

Стб. **ѡ** в коренни морфеми в резултат на смесване с **ѡ** и най-вече в съседство със сонантни фонemi (*м, н, л, р*) се произнася като **ѡ**: *Мѣглѣту* (мѣгла) Зл, *Тѣнкъ рѣтлийнъ* (тънѣкъ) Гум, *Тѣмни лѣк* ЧО; в Лк се среща и **е**: *Тѣмнътъ дѣпкъ* Крл, *Тѣмни лѣк* Лк, а в Тв и **ѣ**: *Тѣмнуту усѡи* Тв, *Тѣнкътъ рѣтлийнъ* Брз, Риб, *Тѣнкийъ рѣт* ЧВ, но *Тѣнкуту рѣтлѣче* ЧВ. В наставки се среща и рефлексът **ѡ**: *Тѣс'ѡн крѣчул* БО, *Гѡр'ѡн вѣрѣк* Гум, *Дѣл'ѡн купѣк* Вел; по-рядко – **и**: *Дѣлин Мѡишуквиц* Грн.

Гласната **ѡ** под ударение се произнася като **ѡ**; без ударение в Тр, Лч и Тв се чува **ѡ**, а в Лк с лека редукция **ѡ**. Гласната **ѡ** под ударение е чиста; без ударение се произнася като **у** в Тр, Лч и Тв, а със слаба редукция – в Лк. Гласната **ѡ** под ударение също е чиста, а без ударение

в Тр и Лч преминава в *и*, в Тв с лека редукция *е*, а в Лк е почти чиста; среща се и рефлекс *’ѡ* в Тр и Лч: *Анг’ѡлскуту* Бал, *Вѡлчуф* кòрд’ѡл, *Гнѡл’ѡкѡт*, *Кѡс’ѡлицѡт* ЧО.

И в МИ е характерен прегласът на *ѡ* в *е* под ударение пред меки съгласни и срички: *Пул’анѡтѡ*, но *Пулѡнити*, *Труанскѡ мѡѡлѡ*, но *Труѡнски мѡнѡстѡр*, *Ямѡт*, но *Ямѡиту*, *Бужѡнина мугѡлѡ*, *Гѡжѡлууту*, но *Гѡжѡлити*, *Жѡбѡик*, но *Жѡби дол*, *Кушѡрѡтѡ*, но *Кушѡритѡи*; прегласът е свързан с ударението и характера на следващата сричка, подобно на *б’ал*, но *бели*.

Групите *ѡр*, *ѡл* в Тр и Лч съвпадат с тези в книжовния език: *Вѡртѡпѡт*, *Вѡлчѡтѡ* дѡпкѡ, *Жѡлтуту дерѡ*, *Трѡнкѡтѡ*; в българомо-хамедански села се среща и *рѡ*, *лѡ*, а в Тетевенско – и стари форми със сонантно *р*, *л*: *Врѡбе*, *Крѡс*, а в Гжел и Съево – *ер*, *ел*, *ре*, *ле*.

Начално и междугласно *в* и *х* в повечето случаи изчезват: *Уд’ѡнѡиѡтѡ*, *Удѡнѡѡтѡ*, *Тѡврѡмууту*, *Суѡрѡкѡтѡ*, *Сѡѡтѡ* чуѡмѡ.

Засилена мекост (палаталност) в края на МИ се среща в западната част на Тр: *Стѡргѡн’*, *Гѡбрѡк’ѡ*, *Сѡвѡн’ѡт*, *Тулѡлѡк’ѡт*, а особено силна мекост се забелязва в Кал, Угър и Ъгл; в отделни случаи *д’* преминава в *г’*, а *г’* в *к’*.

Налице са и взаимодействия на звукове в отделни МИ и проява на някои комбинаторни промени:

1. **Уподобяване (асимиляция)** – доближаване учленяването на трудно произносими съгласни една до друга: *Ъкмѡѡцкѡтѡ ливѡдѡ* (*Акаметската*), *Бѡпкѡтѡ* (*Бѡбката*), *Бѡикуфѡи* (*Бѡжковѡи*), *Вѡйвѡѡцкуту* (*Вайвѡѡдското*), *Исѡпгѡнѡтѡ ст’ѡнѡ* (*Изсѡпаната*), *Дѡпчуѡѡ* (*Дѡбчовеѡ*).

2. **Разподобяване (дисимиляция)** – отдалечаване на труднопроизносими съчетания от съгласни: *Глигѡр* (вм. *Григѡр*) с *р-р* в *л-р*; *Дѡлнѡ Стрѡвнѡ* (вм. *Дѡлнѡ Стрѡмнѡ*), *Стрѡвнѡтѡ ѡрѡѡ*, *Явѡник* (вм. *Ямѡник*), с преход на *мн* вѡѡ *вн*; *Чѡтѡрлѡк* Бел (от *Чѡтѡлѡлѡк*).

3. **Премиятане (метатеза)** – разместване местата на звукове: *Лѡмбѡнкѡ* (вм. *Нѡлбѡнтѡка*).

4. **Вмятане (епентеза)** на звук между други звукове на МИ: *Гѡбрѡчуф дол* (от *Габрѡачѡѡѡ*), *Пѡзѡвѡнскѡ ливѡдѡ* (*Пазѡвѡнска*).

5. **Съкращаване (синкопиране)** – изпускане на звукове: *Аблѡниѡкуту* (от *Аблѡниѡшкѡтѡ*), *Аниѡнту* (от *Аниѡтѡтѡ*), *Бѡринѡту* (от *Бѡриноѡтѡ*), *Бѡкѡвѡѡ вѡртѡп* (*Бѡковѡѡ*), *Гѡбрѡитѡ* (*Гѡбарѡитѡѡ*).

6. **Хаплогения съкращаване (изпускане)** на еднакви срички: *Бълингът* (*Балинината*).

7. **Лабиялизация (учленяване)** с дейно участие на устните: *Гуляму-ту чуло* (с у (о) вм. е: чело), *Чулду*, *Чуимът*, *Чървентът* *кръш*, *Чъркôвищиту* (вм. *Черковището*).

8. **Делабиялизация (учленяване)** с преминаване на лабиален звук в нелабиален: *Китюци* (вм. *Кютюците*), *Либинуф трап* (вм. *Любен*), *Кишету* (вм. *Кьошето*).

9. **Дейотация (отпадане на й)** откриваме в МИ: *Ълмôфскъ лôквъ* (*Ялмôвска*), *Абълкът* (*Ябълката*), *Аблъницъ* (*Ябланица*).

10. **Свърхстарателност** се проявява в МИ като: *Врѣтъ* (вм. *Върхът*), *Мѣнът* *присойк* (вм. *Мъхната*).

11. **Антиципация (предхождане на мекост)** намираме в *Тъймънкът* (от *Тамънката*).

В група селища в Троянско се срещат МИ с група *ср* вм. *спр*: *Ôспъ мугилъ* (вм. *Ôстра*) *Кл*, *Успикът* *Б*, *БО*, *Кл*, *Ор*, *Успичуъ рътлинъ Шип*, *Успичувицъ Вел*, *Усругъ Вел*, *Сраждът* *Кнежки лъг*, *Сраждинскъ мугилъ* *Блк*, *Успичкът* *Зл* (вж. Топон. на Троянско, карта № 5, с. 277).²⁴

По отношение на ударението окръгът също не е единен. Наставъчно старинно ударение се среща при редица прилагателни имена от

²⁴ **Цонев**, Б. За източнобългарския вокализъм. – История на българския език, т. 3. С., 1985, 110–300, като основно се описва Ловешкия говор; СбНУ, III, 1890, 283–323; **Милетич**, Л. Източните български говори. – СбНУ, XXI, 1904, 1–102.

Miletic, L. Die Mundart von Lovec, Trojan und Gabrovo. – Das Astbulgarische. Wien, 1903, s. 178–196; **Младенов**, Ст. Българските говори в Ловчанско, Троянско и Тетевенско. – ЛолЛов, кн. 2, 1930, 103–116; **Младенов**, Ст. История на българския език. С., 1979, 337 и сл. **Стойков**, Ст. Основно диалектно делене на българския език. – Славянска филология, кн. 3. С., 1963, 105–120; **Стойков**, Ст. Българска диалектология. С., 1968, 65–82; **Попиванов**, Г. Бележки за говорите в Севлиево, Троянско и Тетевенско. – Българска диалектология, проучвания и материали, кн. II, 1962, с. 165–182; **Ковачев**, Ст. Троянският говор. – Сб.: Троян. С., 1973, 224–240. **Биолчев**, Хр. Тетевенският говор. – Сб.: Страници из миналото на Тетевенския край. С., 1981, 20–25.

За говорните особености на МИ вж.: **Ковачев**, Н. Топонимията на Троянско. С., 1969, 70–81; **Байчев**, Б. Към диалектната характеристика на някои географски имена. – Сб.: За произхода на географските имена в Ловешки окръг. Ловеч, 1986, 132–155.

женски и среден род в западните части на Тр, Лч и Тв: *Б'ълѣтъ стинѣ* Дъл, *Б'ълѣту камъни* Тр, *Вълчѣтъ стѣкъ* Вел, *Гулѣтъ мугѣлъ* БО, *Млѣдѣту лѣзи* БО, *Тиснѣту* ЧО и др. В източните части на Тр се срещат коренни ударения от по-ново време: *Бялѣтъ гнѣлъ* Зл, Нов, *Габруу бранищи* Гум, *Гѣлъ мугѣлъ* Деб, *Стърѣтъ гурѣ* Нов. В същия район обаче има запазени и единични имена със старинно ударение: *Л'ѣвъ Видимѣ* Вдм, *Тиснѣ дол* Зл и др. Границата на тази особеност в Тр върви приблизително по вододела между басейна на р. Видима и р. Осъм.

Ударенията в други структурни типове МИ запазват това на нарицателните съществителни имена или на антропонимите, от които са образувани: *Ѣвлѣйѣтъ* (от *авлѣя*), *Ѣгѣтууту* (от *Агѣт*), *Букѣкът* (от *букѣк*), *Вѣлчууту* (от ЛИ *Вѣлчо*), *Уришѣишкъ лѣкъ* (от с. Ореш).

Грамматични особености

При МИ, произлезли от нарицателни имена от ж. р., основната форма е старата винителна форма на -ѣ, от ж, която се пази и под ударение: *Бугулунѣтъ* (от *Боголонѣта*), *Стинѣтъ* (от *Стенѣта*), *Липѣтъ* (от *Липѣта*).

Повечето от МИ са членувани (при м. р. – краткия член), което е белег на по-късно създаване и изразява известност и близост по време на отделния обект: *Ѣзмѣкътъ*, *Гърлуту*, *Унѣишкъта*; по-старини са МИ без членуване: *Гулѣми Мѣчи дол*, *Стърѣмнѣ*, *Мѣлъ рикѣ*, *Глигѣнскѣ лѣкъвѣ*, *Рѣвни дял*, *Гѣр'ѣн влак*.

Запазени са единични МИ със старинни падежни форми: *Бѣгу нулѣ* ГПав, *Дрѣгу дол* Кат.

Г. СТРОЕЖ НА ИМЕНАТА

По състав МИ в Ловешки окръг, както и в други окръзи, са едночленни и двучленни (устойчиви словосъчетания от прилагателно и съществително или от предлог и съществително).

1. МИ, възникнали от нарицателни съществителни имена

Авлѣята, *Аѣла*, *Адѣта*, *Азмѣка*, *Байра*, *Баклѣта*, *Бѣра(та)*, *Бачѣята*, *Белѣката*, *Бѣлето*, *Бѣлото*, *Блѣтото*, *Боловѣня*, *Бранището*, *Брегѣ*, *Бродѣ*, *Бунѣря*, *Бѣцата*, *Вагѣн*, *Вѣдата*, *Вѣлога*, *Варнѣцата*.

2. МИ от лични имена или прякори (прозвища)

Баба Бѡна, Баба Нямка, Бѡгдан, Борѣл, Браѣл, Васѣл Лѣвски, Гаврѣл, Гѣрман, Глигѡр, Добродѡн, Драголин, Драгосѣн, Драшѡн, Неговѡн, Пѣтър и др. Някои от тях могат да бъдат и старинни прилагателни имена на -ѣ от антропоними.

3. МИ от прилагателни имена

Тези прилагателни магат да бъдат първични (изконни): *Висѡк, Вѡдна, Гѡлото, Голѣмото, Гѣстото, Длѣгото, Злѡто, Рѡвна, Рѡвно-*то; от производни прилагателни: *Вѣтрен, Глѡвен, Гѡрна, Грѡхотна, Кѡлна, Кѡлен, Корѣтна, Кѡстина, Кошѣтин*; от ЛИ и прякори: *Аврѡмовото, Балѣновото, Бѡльовото, Бѡновото, Вѣльовото, Вѣновото, Божѡково, Бѡйчовото, Братѡново, Вѣйковото, Васѣлковото, Вѣлковото, Вѣлчовото, Дѡновото, Дѡновото, Дѡчовото; Аѣниното, Бѡбини-*ното, *Вѣриното, Гѡгиното, Гѡлиното, Дѣсиното, Дѣшиното; Аврѡмов-*ското, *Бѡльовско, Бѡновското, Бѣльовското, Бѣшковското, Близнѡш-*кото, *Бѡгданско, Божѡнското, Братѡвското, Вѣлковското, Дѡнов-*ското; от селищни имена: *Аблѡнишкото, Асѣновското (Асѣнското), Балабѡнското, Борѣмско, Бѣлгарѣнското, Врачѡнското.*

4. МИ от причастия: *Вѡрденото, Вѣдима, Завѡрденото, Задѣне-*ното, *Забѣтото, Влѡченото, Делѣното, Опѣрленото.*

5. МИ от жителски съществителни имена

Това са първични имена на родове, вторично преминали върху различни местни обекти. С наставка **-ѡв(ѣ)ѣи:** *Гѡйдѡровѣи, Гѣновѣи, Гѣтовѣи, Гѡчовѣи, Гѣдѡвѣи, Гѣйовѣи, Гѣрбовѣи, Гѣрдѡвѣи, Давѣдѡв-*ѣи, *Дѡновѣи, Дѣлѣйовѣи, Дѣмовѣи, Дѡбревѣи, Дѡнѡвѣи.*

С наставка **-ѣн(ѣ)ѣи:** *Бѡбинѣи, Булинѣи;* с наставка **-ѣне (-ѣне):** старинен тип жителски имена: *Бѡйѡвѣне, Бѣлгарѣне, Бѣрдѣне, Глѡже-*не, *Гѣрбѡвѣне, Добрѣнѣне, Долѣне, Дрѣстѣне, Ёзѡвѣне, Ечѣмѣне, Жѣлѣзѣне, Кѡтъѡвѣне, Крѣкожѡбѣне, Лѣжѣне, Орѣшѣне, Орѣне, Пѣт-*рѣвѣне, *Плѣжѡвѣне, Пѡдѣне, Помѣждѣне, Рѡдѡвѣне, Рѣщѣне, Рѣжѣне, Сврѡчѣне, Сврѡчѡвѣне, Тѣлѣжѡне, Тѡдорѣчѣне, Фрѣтѣне, Хлѣвѣне, Шѣмѣне, Язѡвѣне.*

6. МИ от типа “Дѣри вол”

Те се състоят от заповедна (повелителна) форма на глагол и съществително име във функция на допълнение; свързани са образно-

емоционално с някаква особеност на местността; типът им е старинен индоевропейски и праславянски: *Гърмидол* (2), *Деривол* (4), *Деримагаре* (9), *Дерижаба* (в *Дерижабец*), *Дериколено*, *Дерисмок* (в *Дерисмòковско*), *Изстъйврѣх*, *Изстъйгъз*, *Клечикамѣк*, *Колйкон*, *Кърнийдол*, *Лазйгъз*, *Лъцийпоток*, *Мълчибаба*, *Мъчибаба*, *Обесйтили*, *Пазймост*, *Палйлула* (2), *Палйслама*, *Печйгъска*, *Печйкукла*, *Стърчийкрак* (3), *Трайдянко*, *Чупйглава*. Ударението пада на първата дума и поема на-товареността на двете части като сложна дума.

7. МИ от типа “Загора“

Старинен тип имена, образувани от първоначални предложни съчетания постепенно станали симплекси, по пътя на сливането: *За̀град*, *Заг̀ърбе*, *Занòга(та)*, *Зарèда(та)*, *Пòдвис*, *Пòдград*, *Пòдлом*, *Пòлаг*, *Прòкопа*, *Пря̀хода*, *Разбòй*, *Раздòла*, *Разнòгата*, *Средор̀та*, *Средоря̀к*.

8. МИ от сложни лични имена или думи

Бòгдановата горà, *Бòгданов трап*, *Божидàрската п̀тмèка*, *Витомèрец*, *Добродàн*, *Драгомй̀рвоец*, *Радомй̀рек*, *Радомй̀рча*, *Радослàвов дол*, *Радослàвча*, *Яномй̀р*, *Гръденостèн*, *Кръстоп̀тя*, *Белопр̀стица*, *Врановр̀х*, *Горнопèк*, *Кълбочèрец*.

9. МИ от сложната (дългата) форма на старинни прилагателни имена

Значителен брой имена от двучленни МИ от м. р. са образувани със старинни прилагателни, чиято форма днес не се употребява в говорите. Различават се два типа: а) с **първични прилагателни** като: *Бèли венèц*, *Бèли Вит*, *Бèли камѣк*, *Бèли Òсм*, *Б̀зи кра̀чол*, *Б̀рзи ва̀лог*, *Б̀рзи дол*, *Г̀дли рѣт*, *Г̀рни дол*, *Г̀рни йзвор*, *Грозй̀ ва̀лог*, *Г̀сти г̀стàк*, *Дòлни Бй̀вол*, *Д̀лги дял*, *Злй̀ брод*, *Злй̀ врѣх*, *Кòзи брод*, *Кòзи дял*, *Кòчи кй̀чер*, *Лèво равнй̀це*, *Лèва Вй̀дима*, *Лесй̀дрен*, *С̀хи дол*, *Т̀нки рѣт*, *Чèрни ос̀м*, *Чèрни Вит* и др.;

б) с **производни прилагателни**: *Глàдни дял*, *Глàдни рѣт*, *Велй̀ки дол*, *Велй̀ки пряслап*, *Клàдни дол*, *Мй̀дни дол*, *П̀тни дял*, *П̀тни дол*, *Свра̀чи дол*, *Средни дял*, *Тèмни лѣг*, *Тèсни рѣт*, *Тèсни дол*, *Церòви рѣт*, *Шумни рѣт*.

Със запазен завършек по сложното склонение са и МИ: *Берàя*, *Водàя*, *Владàя*, *Кривàя*, *Млакàя*, *Свинàя*, *Чернàя*. Подобни имена от ж.

р. се срещат единично и в други райони на страната, като *Вишия*, *Дългя*, *Братя* (Симеонов, Б. БЕ, XIII, 4–5, 1963, 411–423).

10. Хибридни МИ

Продължително съвместно съжителство между поробени и поробители е довело по пътя на интерференцията до хибридни МИ словосъчетания от различни елементи: а) **турски** и **български**: *Ай кѹкла*, *Алтѣн Пәнега*, *Алтѣн Таласѣн*, *Алтѣн Тѣтевен*, *Аркарѣ пѣт*, *Байрями въртѣпи*, *Кав пчелѣн*, *Юзнѣ дол*; б) **български** и **турски**: *Братѣн баир*, *Влах бунѣр*, *Герганлѣ кайрѣк*, *Далѣч кузѹ*, *Дивѣн кузѹ*, *Долнѣк дересѣ*, *Дран бозалѣк*, *Ивѣнчо корѹ*, *Мѣйка тарлѣ*, *Масѹр тарлѣ*, *Рѣло бѣрдо*, *Сѣмко дерѣ*, *Силѣн тепѣ*, *Тѣне бозалѣк*.

По турски модел вероятно са възникнали имената: *Бик полѣна*, *Трънѣк махалѣ*, *Явор дѣл*, *Стѣбри дол*.

11. МИ от елептични предложни съчетания от антропоними

Известен брой имена са произлезли от първични описателни съчетания от типа на „*живата на Богоя*” по пътя на съкращаването, изпускането. През фазата „*на Богоя*” се достига до „*Богоя*”, което е родително-винителна форма на ЛИ *Богоя*. Този модел поначало е старинен, но и днес не е загубил продуктивността си. Тук влизат МИ: *Аламѣна*, *Алича*, *Араслѣна*, *Арнаѹтина*, *Артя*, *Бѣлча*, *Бѣрия*, *Бѣрса*, *Бѣнча*, *Бѣрча*, *Бѣбора*, *Блажнѣка*, *Богѣя*, *Болдѹра*, *Братѣна*, *Бубѣля*, *Бѣкса*, *Вакѹла*, *Влѣда*, *Владѣня*, *Вѣйта*, *Вѣрбѣнча*, *Глѹшка*, *Гѣрча*, *Грѣнча*, *Григѣра*, *Гѹнега*, *Гѹрча*, *Гѣрча*, *Дѣбня*, *Добрѣла*, *Дрѣга*, *Драгѣна*, *Драгѣна*, *Драгѣйча*, *Дрѣжа*, *Дрѣндѣря*, *Дѹрча*, *Ендрѣ*, *Енча*, *Ерѣна*, *Жабѹня*, *Жѣлна*, *Жѣля*, *Зѣдя*, *Кѣля*, *Камбѹра*, *Картѣла*, *Кѣрча*, *Кисѣня*, *Ковѣча*, *Косѣна*, *Кѹрля*, *Кѣдрѣ*, *Кѣкрѣна*, *Кѣнда*, *Кѣрня*, *Ладѣна*, *Лѣла*, *Мартѣнча*, *Милѣнча*, *Милешѣна*, *Мѣрча*, *Михѣля*, *Мѹнча*, *Мѹха*, *Мухѣра*, *Мушѣиша*, *Мѣнча*, *Мѣрзѣна*, *Нѣра*, *Нѣралча*, *Никѹла*, *Нѣздѣра*, *Пѣнда*, *Пандѹрча*, *Пѣнча*, *Папѣза*, *Паскѣля*, *Патарѣйга*, *Прѣданча*, *Прѣдѣля*, *Пурдѣня*, *Пѣрля*, *Радѣша*, *Радѣмѣрча*, *Радѣславча*, *Радѣя*, *Рѣнгѣла*, *Рѣша*, *Рѹса*, *Сѣда*, *Сѣхня*, *Тѣхня*, *Трѣнча*, *Фрѣна*, *Хѹбча*, *Чѣпля*, *Чортѣна*, *Шѣйтѣна*, *Шѹра*.

12. МИ от съществителни имена на -ак (-'ак)

Тези имена означават предимно събирателност, изобилие на растителни видове, вид почви: *Абѣлчѣка*, *Борѣка*, *Бѣтурѣка*, *Брѣстѣка*,

Бука̀ка 2, Бука̀ра̀ка 2, Бъ̀за̀ка, Връ̀ба̀ка 11, Връ̀бала̀ѐй, Вър̀ба̀ка 19, Габра̀ка 29, Габра̀кът 10, Глож̀ка 10, Гнѝла̀ка, Горел̀ка 4, Горун̀ка 12, Гъ̀за̀ка 5, Гъ̀зерла̀ка, Гъ̀ста̀ка, Дреб̀ка 3, Дрен̀ка 5, Дрен̀кът 2, Дуля̀к, Ела̀ка(ът) 4, Жив̀ка, Зъ̀мба̀ка, Кам̀на̀ка, Кам̀ня̀к, Кла̀да̀ка 2, Клен̀ка 5, Кобил̀я̀к, Копа̀ка 6, Копа̀кът 11, Корен̀ка, Костел̀кът, Кремеч̀ка, Къ̀пина̀ка 2, Леѝца̀ка 18, Лива̀да̀ка 7, Лип̀ка 15, Лип̀кът 8, Лозен̀ка, Лом̀кът, Мекшѝка, Метил̀ка 5, Метил̀я̀ка, Мочура̀ка 3, Мур̀ка, Мухара̀ка, Ореѝка 13, Осен̀ка 8, Осен̀кът 2, Папра̀та̀ка, Печен̀ка 2, Плоч̀ка 2, Пожара̀ка, Полен̀ка 2, Пъ̀жара̀ка, Пъ̀на̀ка 2, Ракита̀ка 15, Свирч̀ка 4, Свирчин̀ка 2, Средора̀ка, Стежер̀ка, Сухара̀ка 4, Сухара̀кът 7, Тръ̀на̀ка 2, Тръ̀на̀кът 2, Търса̀кът, Цера̀ка 17, Цера̀кът 6, Черей̀ка 5, Шам̀ка 2.

13. МИ от съществителни имена на -ище

Със старинната наставка -ище от праславянското *-iskj-*; *-istj-* се образуват съществителните имена от ср. р., които означават място, гдето се намира или извършва нещо; прибавя се към именни, глаголно-именни или причастни основи: А̀нището, Бра̀нище, Бачѝщето 12, Бачѝлището, Бла̀тище, Бра̀нището 22, Бра̀нище 5, Вар̀ища, Вла̀чището 3, Вод̀счище, Връ̀вището 6, Вър̀вището, Га̀рището, Гер̀анища, Глад̀ище, Гор̀ището, Град̀ище 4, Град̀ището 9, Гръ̀стѣ̀нищата, Гръ̀стѣ̀нището, Гр̀обищата, Гр̀обището 26, Гу̀внище, Дѝнищата, Дѝнището, Дрѐмището, Ё̀зерището, За̀рището 4, Ка̀тища, Кѝселища, Ко̀либе-нището, Ко̀лища, Кра̀ище 6, Кра̀ището 13, Къ̀щовище(то) 2, Лѐвище-то, Лев̀довището, Лег̀довище, Лѐнището 2, Лет̀ището, Лет̀овище, Лив̀адище, Манастѝрището 2, Ма̀ндрещето 8, Мла̀чище, Ма̀м̀уленище, Нѝвището, Об̀орището, О̀смище, Па̀ничища, Па̀сището 2, Плад̀нище-то 33, Плат̀нището, Просѐнеицето 6, Пръ̀дл̀ището 5, Пръ̀д̀ище, Рав̀нищата, Рав̀нището 31, Рамен̀ището, Свѝнище, Сѐлище 12, Сѐлището 30, Сѐчището, Стру̀жището, Стъ̀лбището, То̀пилища, То̀пилище, То̀рищата 2, То̀рището 26, То̀чището, Тра̀пища 3, Тра̀пището, Църк-вището, Чал̀нище, Чѐрквичето 13, Ю̀ртищата, Ю̀ртището.

14. МИ с наставка -я.

С тази рядка и старинна наставка са образувани прилагателни имена от лични имена или от други основи; тя е била относително продуктивна докъм XIII в. МИ от този тип в топонимията са проучени от Й. Заимов

(Български географски имена с -јъ. С., 1973). От Ловешката топонимия тук могат да се отнесат: *Аномѝр, Аргасѝл, Архангел, Асѝн, Бабуѝл, Балдуѝн, Барѝн, Басарѝн, Батѝл, Белавѝр, Берѝл, Бѝгдан, Богѝй, Борѝл, Бранѝл, Братѝл, Бунѝл, Гаврѝл, Гѝрван, Гатѝл, Гевгѝл, Глигѝр, Гудѝл, Добродѝн, Добромѝж, Драголѝн, Драгосѝн, Драшѝн, Йордѝн, Мегрѝл, Мурлѝт, Мушѝт, Невѝн, Негрѝл, Неговѝн, Нерѝн, Пѝтѝр, Размѝр, Русалѝн, Рушѝл, Скорѝл, Слаботѝн, Слав, Смочѝн, Смойн, Смрѝдѝн, Сурѝл, Тройн, Угѝрчѝн, Яномѝр*. Двусъставните МИ: *Лѝзар вѝлог, Лозѝн дол, Мургѝн трап, Слав дял*.

Имена с топонимични наставки

Освен с готови лексически единици, в топонимията са използвани няколко топонимични наставки за образуване на МИ. За разлика от нарицателните имена, те притежават абстрактна функция. Чрез тях най-често са субстантивирали първоначални двукомпонентни названия, напр.: *Бѝйлов дол (кладенец, ѝзвор)* е преминало в *Бѝйловец*; *Габрѝдова долѝна* – *Габрѝдовица* и пр. По масово разпространение са получили няколко типа МИ :

1. **МИ на -ѝц**: *Балканѝц, Бѝтенец, Бекѝрец, Белтѝнец, Бѝтенец, Витомѝрец, Гѝдженец, Горубѝлец, Дебелѝц, Демянец, Дѝвнец, Драгѝнец, Дрѝтянец, Златѝнец, Зѝберлѝвец, Кѝлвенец, Калѝгерец, Кѝменец, Карѝбец, Катунѝц, Кѝйнец, Кѝстенец, Крѝменец, Кѝманец, Кѝрвенец, Кѝлбочѝрец, Лѝсец, Лѝквец, Мѝйренец, Мѝргарец, Момчѝлец, Нѝвец, Орѝлец, Пѝвлец, Папратлѝвец, Пошѝрец, Продимчѝц, Прокопѝнец, Рѝвнец, Радовѝнец, Рѝлец, Рѝденец, Ромѝнец, Рѝпец, Скрѝвенец, Смѝрдеѝцѝц, Смѝрдичѝц, Стѝфанец, Студенѝц, Сѝйдец, Сѝрбѝлец, Царѝченец, Чернѝлец, Чофѝрлѝнец, Чѝрковец, Чѝрновец, Шербѝнец, Шѝтанец, Янкулѝц*.

2. **МИ на -ов/-ѝв/-ѝц**: *Ѡдѝвец, Алѝковец, Алѝлковец, Алѝловец, Арѝбѝвец, Атанѝсовец, Ахмѝтовец, Бабѝковец, Бадѝковец, Бѝдѝловец, Бѝзовец, Бѝйѝловец, Байрѝмѝловец, Бѝльѝловец, Барѝковец, Бѝрчѝловец, Батѝловец, Бѝтѝковец, Бѝйѝковец, Бѝлчѝловец, Бѝльѝловец, Бѝлянѝловец, Бѝновец, Бѝровец, Бѝбѝловец, Бѝбѝчѝловец, Бѝдѝѝловец, Бѝйѝковец, Бѝровец, Брѝнѝковец, Братѝнѝловец, Братѝлѝловец, Братѝѝловец, Брѝчѝловец, Брѝчѝковец, Брѝмчѝловец, Бѝдѝѝловец, Бѝйѝѝловец, Бѝковец, Бѝнѝѝловец, Бѝровец, Бѝрѝковец, Бѝчѝковец, Варѝстѝѝловец, Валѝнѝѝловец, Вѝльѝѝловец, Влѝдѝѝловец, Влѝйѝѝловец, Влѝхавѝѝ*.

421

Гòзница, Гражденица, Грèбениница, Грѣбавица, Гърбеница, Дамèница, Дебелицица, Дебèлиница, Деливаница, Джамаданица, Драгòница, Драшаница, Дуденица, Дубицица, Дългашница, Дърмèница, Елèшница, Ёнушница, Жеравица, Закършеница, Звèницица, Здрàвченица, Иванишница, Изуменица, Исмèлица, Калèница, Кàлница, Калугерица, Калущеница, Кàменица, Камъшница, Кàпеница, Карàлиница, Кожуханица, Кòзеница, Кòзница, Кокòсница, Кòрбулица, Косица, Кòстеница, Кòстица, Кочмàница, Куманица, Куманица, Курàлица, Кушишница, Къпèница, Кървеница, Лазарица, Левица, Лèзурница, Лелюшница, Лèтница, Лèшница, Липòшница, Лòбница, Лòпушница, Лъкарница, Люлòшница, Маджурница, Майреница, Мандàлица, Мареница, Мориница, Мартèница, Марèшница, Марсàлица, Мерджаница, Мехмèдица, Мизèрица, Мисèрица, Могèлица, Мраморница, Мъглавчица, Нèгърица, Некùлица, Никùлицица, Нèсторица, Острèница, Острèшница, Печèлица, Платуница, Плешница, Прòданица, Радèлица, Ратица, Рибàрица, Ромàница, Свралица, Севàстица, Сèновница, Скрòвница, Скрòмница, Скръвеница, Скъмшница, Славичница, Срупàница, Станòница, Стèваница, Стèфаница, Сушица, Сърбиница, Тèшеница, Тòдорица, Томàница, Торнèница, Трапèшница, Тудорица, Уловица, Хазàница, Хамбàрица, Хасàница, Червèшница, Чердженица, Черменица, Чипàрица, Шарàница, Шарапàтица, Шèнкулица, Шèнтерица, Шербàница, Шеремèтица, Шилегàрица, Шòкерица, Шумнàтица, Шутèлица, Шгладàрица, Ябланица, Яделèница, Янкулица.

4. **МИ на -ов/-ев/-ица:** Айвèрковица, Алдòвица, Амдòвица, Анговница, Андòвица, Байовница, Бàковица, Банковица, Бàрчовница, Бàховница, Бèшковица, Блèшьовница, Бодèговица, Бùковица, Букùровница, Васèлковица, Васèльовница, Вèлковица, Габрòвица, Гальовница, Гèровница, Глèньовница, Глòговица, Гòльовница, Градòвица, Грèковица, Гьòловица, Дàбчовница, Дàмовница, Дàнковица, Дàнчовница, Дèльовница, Джуфèрковица, Делиджòвица, Драгàнчовница, Дрàговица, Дрàжковица, Дрèновница, Дучовница, Дърльовница, Дядовница, Елàчовница, Ъстовница, Желèзковица, Жидовница, Жидьовница, Зайовница, Звèровница, Здрàвковица, Здрàвчовница, Зèйновница, Зòрьовница, Зяпчовница, Йбовница, Йдòковица, Кàлчовница, Катàновница, Кèевица, Кòйовница, Кòйчовница, Кòлчовница, Костилòвица, Крàчовница, Крèсловица, Крушàчовница, Крушовница, Кùковица, Куртьовница, Къкàновница, Къртèчовница, Кьосòвица, Лàловица,

Ланзовица, Ликовица, Лиляковица, Лудьовица, Малка Кольовица, Малка Крайовица, Маньовица, Маринковица, Меньковица, Меньковица, Масловица, Мичовица, Моньовица, Моровица, Мурговица, Нановица, Нанчовица, Насовица, Нешковица, Нешовица, Нисевица, Ниховица, Ореховица, Осричовица, Остричовица, Охльовица, Павевица, Папретковица, Парчовица, Пачовица, Пейовица, Пейчовица, Пепелёвица, Печковица, Писковица, Планчовица, Пантовица, Прънчовица, Пръчовица, Пъйовица, Раковица, Ральовица, Репчовица, Риждавица, Риждовица, Рольовица, Руговица, Рудьовица, Руновица, Руньовица, Свиновицата, Свиричовица, Свиричовица, Сврачовица, Сиповица, Славчовица, Смольовица, Стайковица, Старчовица, Стегньовица, Сълъовица, Таньовица, Тиховица, Топорковица, Тръстьовица, Фасовица, Ходжовица, Храстовица, Церовица, Черешьовица, Чертовица, Шавовица, Шайковица, Шалковица, Шарковица, Ширковица, Шурьовица, Шръкльовица, Шърковица, Яловица.

5. **МИ на -ъка:** Абка, Алиманка, Бабуйка, Билярка, Гагайка, Галка, Гостинка, Гумношка, Гушка, Джигерка, Дядка, Жабилка, Жойка, Змейка, Казанката, Кунчовка, Ламбанка, Мамерка, Маринка, Мацка, Мечкарка, Милка, Ропотка, Русалка, Станка, Стражка, Стойка, Тепавка, Уска, Филличка, Ханка, Чавдарка, Чейка, Чобанка, Шейтанка, Шойка.

6. **МИ с редки и старинни наставки: -аш, -еш, -иш, -ош:** Пъскаш, Колендраш; Голеш, Мареши, Палеш, Полеш, Сапатеш, Стратеш, Тиквеш, Червеш; Белйиш, Борйиш, Буйнйиш, Дорнйиш, Кременйиш, Левордиш, Мурйиш, Невйиш, Петрийш; Мласкош; **-ач, -еч, -ич:** Лукач, Пръскач, Стрекач; Остреч, Дйвич, Пётрич.

МИ с усложнени наставки -ън-ица: Белишница, Вежница, Гребенишница, Дебелшница, Елешница, Иванишница, Куийшница, Липошница, Лопушница, Марийшница, Острешница, Скъмшница, Червешница; **-ъск/-ица/-ицица:** Габрдовица, Дебелшница, Звънйишница, Капешница, Кодзешница, Негършница, Никълшница, Славшница.

Д. РЕЧНИКОВИ ОСОБЕНОСТИ НА МИ

Едно от характерните свойства на МИ е, че след като бъдат създадени, те стават значително устойчиви и поради това запазват в себе си интересни не само фонетични и морфологични, но и много речникови

и семантични сведения и старинна информация за езика и за живота на населението и за неговия произход.

1. Старинни, редки и изчезнали думи и географски термини:

аблѧн, аламѧн, арбѸт, аѧзмо, бѧбек, бѧлка, балвѧн, балтѧна, барѧйя, белизѧна, белѧка, белосѧлка, белушѧк, бѧгло, боловѧн, ботѸн, бѧтур, брадѧр, брѧнице, брѧние, букарѧк, букачка, бучѧло, блѧснатѧна, вѧле, варанѧ, венчѸга, видрѧр, влак, вѧлог, врѧпей, врѧтлек, вѧбел, вѧрпей, вѧрлеж, вѧрвѸшка, гавѧнец, гѧзница, гѧмка, гѧгѧл, глѧмя, гѧзница, гѧлеш, гѧлер, горелѧк, горнѧк, горнопѧк, грѧход, грѧстѧльник, гѸмошник, гѧзел, гѧрла, гѧрлѸп, джаврѧн, джѧга, джѧгра, джѸгла, дзѧнка, долчѧна, друм, дрѧста, дѧскот, дерѸга, жѧрище, жѧженица, живѧк, жѧжница, жѧзница, занѧга, зѧред, зѧрог, зѧмник, игѸменик, изстѧпѧла, ѧскѧр(ѧт), кѧняк, кѧчер, кѧчор, кладѧк, клѧпот, козѧрка, колѧрка, копѧк, кѧрдел, крѧчел, крѧвер, криводѧр, кривѧй, крѧш, куйя, кѸкер, куѧйл, кѸкла, кѸрдел, курдѧк, лагѸна, левѧр, лѧвище, левѧвище, лезгѧ, лѧзурница, леѧрка, лѧнгур, лин, лиска, лом, лѸгачка, лѧчѸга, малѧк, медвѧд, мекѧш, млѧка, морѸн, мрѧтвѧца, мѸгерѧца, мѸгурица, мѸзга, мурѧк, мѧска, нѧпой, ношѧр, ѧблек, ѧбрѸк, ѧбрѧш, ѧбрѧшлѧк, ѧбрѧшѧна, ѧслѧр, ѧсмище, ѧсрѸг, ѧсрѧдок, ѧстрѸг, пѧдало, пѧдеш, пѧруша, печенѧк, плескѸда, пѧлаг, полѸгѧр, помѧрльовец, пѧник, превѧд(ѧ), прѧелог, прѧслап, прѧбой, прѧпор, присѧка, прѧдкар, прѧдлоз, прѧдопѧнка, прѧскало, прѧслап, прѧслоп, пѸкел, разбѧй, раздѧл, рѧзкол, разнѧга, рѧбер, рѧлник, рѧгѸл, рудинѧ, рѸкла, рѸпа, рѧтлѧк, рѧтлѧна, сѧдина, свѧд, свѧрчѧк, свѧрчина, сѧчина, скѧнда-ло, скрѧвѧник, сладѸн, слѧтина, слон, сѧпот, сѧрлѧк, средѧк(ѧ), средѸла, срѧдок, стѧжер, стѧка, стрѧгѧн', стрѧмѧл, сухѧр, сухарѧк, сѧрпѧка, ток, топѧлище, топѧлка, торнѧца, трѧпол', трѧбак, трѧбѧж, трѧпка, тѸмба, тѸрла, тѧрло, тѧрса, тѧрсѧк, Ѹлей, Ѹрва, Ѹсад, усѧйна, утѧка, хлѧв, хѸмник, ѸѸца, чапѧр, чѸка, чукѧр, чукѧра, чѸкла, чуклѧна, чѸчул, чѸчурка, ѧйпа, ширѧкер, ѧзвина, ѧруга.

2. Отражение на антропоними

МИ в Ловешки окръг са запазили огромен брой лични, прякорни, фамилни и родови имена, които са принос към антропонимичния речник на окръга и на страната. Тук ще посочим нагледно богатството и разнообразието на личните имена; другите могат да се намерят при съответните МИ в речника.

Авра́м, Ага́т, Агу́ш, А́до, А́йо, А́ко, А́лде(-ъо), Алекса́ндър, Але́т(о), А́лико, А́лич, А́лиш, А́лко, А́льо, А́лян, Аме́чко, А́мо, Анаста́с, А́нгел, Андре́й, Андре́ьо, А́на, А́нка, А́нко, А́но, Аномі́р, А́нтия, А́нто, А́нчо, А́ньо, Арджу́л, А́рмо, Армя́н, А́рсо, А́ртьо, Аса́ндо, Аса́н, Аса́нко, Аса́нчо, Асе́н, Аси́я, А́ско, А́со, А́сьо, Ата́на́с, Ахма́д, Ахма́т, Ахма́д, Бабу́йко, Бади́ко, Ба́дъо, Ба́йка, Ба́йко, Ба́йло, Ба́йо, Ба́ко, Ба́кръо, Ба́лдо, Ба́лдовин, Ба́лдъо, Ба́лийка, Ба́лик, Ба́лин, Ба́линцо, Ба́ло, Ба́лчо, Ба́льо, Ба́нгей, Ба́нка, Ба́нко, Ба́но, Ба́нчо, Ба́ньо, Ба́рко, Ба́ро, Ба́рчо, Ба́со, Ба́тил, Ба́тица, Ба́то, Ба́тош, Ба́тул, Ба́тъо, Ба́тян, Ба́хо, Ба́чко, Бе́бо, Бе́бъо, Бе́го, Бежа́н, Бе́жо, Бе́йко, Бе́йо, Беки́р, Бе́ко, Бе́лен, Бе́лтин, Бе́лушко, Бе́лчо, Бе́льо, Бе́лян, Бе́нго, Бе́ндо, Бе́нко, Бе́но, Бе́нчо Бе́ньо, Бе́рил, Бе́ра, Бе́рка, Бе́рко, Бе́ро, Бе́рчо, Бе́тъо, Бе́чо, Бе́шко, Би́го, Би́лал, Би́нчин, Би́шко, Блѣ́ско, Боба́лин, Бо́би, Бо́йл, Бо́бко, Бо́бо, Бо́бчо, Бо́гдан, Бо́гдй, Богоми́л, Бо́гдя, Бо́дай, Бо́до, Бо́дъо, Божа́на, Божа́н, Божида́р, Бо́жко, Бо́йка, Бо́йко, Бо́йо, Бо́йло, Бо́йно, Бо́йча, Бо́йчин, Бо́йчо, Бо́ко, Бо́къо, Боку́лин, Болу́шко, Бо́нда, Бо́нко, Бо́нчо, Бо́ньо, Бо́рил, Бо́рим, Бо́рин, Бори́слав, Бо́риш, Бо́ро, Бо́ръо, Бо́сно, Бо́сул, Бо́сьо, Боте́н, Бо́ца, Бо́цо, Бо́чо, Бо́шка, Бо́шко, Бла́ил, Бра́йко, Бра́нджо, Бра́нил, Бра́нко, Бра́ньо, Бра́тан, Бра́теш, Бра́тил, Бра́тишко, Бра́тко, Бра́то, Бра́тоѝ, Бра́тул, Бра́туш, Бра́тушко, Бра́тъо, Бра́чо, Брѝ́йо, Брѣ́нчо, Брѣ́цко, Бѹ́джо, Бѹ́дрин, Бѹ́дро, Бѹ́дъо, Бу́за, Бу́зьо, Бу́йо, Бу́ко, Буко́лин, Буку́р, Бу́ло, Буні́л, Бу́но, Бу́ньо, Бура́н, Бу́рен, Бу́ро, Бу́йо, Бѣ́дъо, Бѣ́жа, Бѣ́ко, Бѣ́ксо, Бѣ́чко, Ва́йко, Ва́йчо, Ва́ко, Ваку́л, Ва́на, Ва́нко, Ва́рчо, Васи́лко, Васи́л, Ва́ско, Ва́та, Ва́то, Ва́чко, Ва́чо, Ва́шо, Ве́ко, Ве́ли, Ве́лика, Ве́лйо, Ве́линко, Ве́лин, Ве́лко, Ве́лкьо, Ве́лчо, Ве́льо, Ве́нко, Ве́нчил, Ви́дно, Ви́дньо, Ви́кньо, Ви́ктор, Вита́н, Вита́нчо, Вита́, Вита́ко, Вита́то, Вито́мер, Ви́тъо, Ви́ша, Ви́шо, Вла́дай, Вла́да, Вла́ди, Вла́дин, Вла́дко, Вла́йко, Вла́йо, Вла́йчо, Вла́ско, Вла́сьо, Влѣ́ко, Влѣ́чо, Во́йко, Во́йо, Во́йто, Во́йчо, Во́льо, Вра́бъо, Вра́чо, Вѹ́йо, Вѹ́йчо, Вѹ́къо, Вѹ́ло, Вѹ́льо, Вѹ́нко, Вѹ́то, Вѹ́тъо, Вѹ́чко, Вѣ́йко, Вѣ́лешко, Вѣ́лко, Вѣ́лкушин, Вѣ́ло, Вѣ́чан, Вѣ́лчин, Вѣ́лчо, Вѣ́льо, Вѣ́рбан, Вѣ́рбанчо, Вѣ́тко, Вѣ́то, Вѣ́тъо, Вѣ́чо, Вѣ́шо, Гаври́л, Гага́й, Гагѹ́н, Гагѹ́н, Га́гъо, Га́йн, Га́йо, Га́йка, Га́йтан, Га́ла, Га́лка, Га́лко, Галу́н, Га́льо, Га́на, Га́нко, Га́но, Га́нчо, Га́ньо, Га́рга, Га́рго, Га́рджо,

Гàрия, Гàро, Гàрчо, Гàрьо, Гастїл, Гатїл, Гàто, Гàтьо, Гàчо, Гачу́л,
 Гèго, Гèло, Гèнджо, Гèна, Гèнко, Гèнчо, Гèньо, Геòргьо, Герàн, Гèрга,
 Гeргàн, Гeргїн, Гeргїна, Гeргїц(о), Гeргїшиїн, Гèрго, Гèргьо, Гeрїл,
 Гèрман, Гèро, Гeрчїн, Гèрчо, Гèто, Гèцо, Гèчо, Гèшо, Гїго, Гїйо, Глїго,
 Глїгòр, Гòдьо, Гòздьо, Гòзьо, Гòйо, Гòйно, Горàн, Гòрчо, Гостїн, Гòтьо,
 Гòчко, Гòчо, Гòшо, Гра́бчо, Гра́дьо, Гра́мо, Гра́шино, Гроздàн, Грòздьо,
 Грòзьо, Грòно, Гўгьо, Грўда, Грўйо, Грѣдьо, Гудèл, Гуда, Гудьо, Гуйко,
 Гуйо, Гу́льо, Гурго, Гурдо, Гуро, Гушàн, Гушко, Гушо, Гѣлѣб, Гѣрдо,
 Гѣрдьо, Гьòно, Гюро, Гюрчо, Дàбчо, Дàбьо, Давїд, Дàдо, Дàйко, Дàйло,
 Даймèнчо, Дàйно, Дàко, Дàмо, Дамя́н, Дàнка, Дàнко, Дàно, Дàнчо,
 Дàньо, Дарїл, Дàця, Дàчко, Дàчо, Дàшо, Дèбньо, Дèдо, Дèдьо, Дèльо,
 Демїр, Демàн, Дèна, Дèнко, Дèнчо, Дèрман, Дèрьо, Дèско, Детелїнко,
 Дателїн, Дèчка, Дèчо, Дèша, Джàнко, Джàно, Джàрко, Джàто, Джèнка,
 Джїнго, Джїно, Джїрджо, Джїрдо, Джòно, Джòрко, Джұра, Джұро,
 Дїдьо, Дїйо, Дїко, Дїло, Дїлчо, Дїбьо, Димàн, Димèн, Димїя,
 Димитрїя, Димїтѣр, Дїмо, Дїмчо, Дїнко, Дїно, Дїчо, Дїшико, Дїшио,
 Дòбра, Дòбре, Добрèн, Дòбри, Добрїл, Добрїн, Дòбрич, Добрїца, Дòбро,
 Добродàн, Добрушїн, Дòбрьо, Дòда, Дòдьо, Дòйка, Дòйко, Дòйно,
 Донàн, Дòнка, Дòнко, Дòно, Дòнчо, Дòньо, Дòцо, Дòчко, Дòчо, Дòла,
 Дòшко, Дòшо, Дрàга, Дрàгана, Дрaгàн, Дрaганèш, Дрaгàнчо, Дрaгїн,
 Дрaгньо, Дрàго, Дрaгòйчо, Дрaголін, Дрaгòл, Дрaгомàн, Дрaгомїр,
 Дрaгосїн, Дрaгошїн, Дрaгу́л, Дрaгу́н, Дрàгьо, Дрàжко, Дрàжо, Дрàйко,
 Дрàйю, Дрàйчо, Дрàльо, Дрàчо, Драшàн, Драшїко, Дўгьо, Дуду́н, Дуда,
 Дудò, Дудьо, Дўйо, Дўйно, Дўко, Дўлко, Дўло, Дўльо, Думàн, Дўнко,
 Дўно, Дўнчо, Дўньо, Дўрко, Дўро, Дўрчо, Дўрьо, Дўтко, Дўця, Дўчо,
 Ду́шо, Дѣнчо, Дѣньо, Дя́до, Дя́ко, Дя́нко, Дя́но, Евста́т, Екїм, Елèга,
 Ёлчо, Ёльо, Ёмен, Емїл, Емїн, Ену́ш, Љнчо, Љньо, Ерїм, Ерїн, Љцко,
 Жàрко, Жèйно, Жèльо, Жїдо, Жїдьо, Жидя́н, Жїлко, Жїльо, Жòйка,
 Зàйю, Здрàвко, Здрàвчо, Зèрьо, Злàдо, Златàн, Златїн, Злàтко, Злà-
 тьо, Зòльо, Зòрен, Зòрно, Зòро, Зòрьо, Зўнко, Зюмбїюл, Ибїш, Їбо,
 Їбро, Їбчо, Ивàн, Ивaнїш, Ивàнка, Ивàнко, Ивàнцо, Ивàнчо, Їга,
 Игїн, Игнàт, Їго, Їко, Илїйко, Илїйчо, Їлчо, Їльо, Инджо, Їнко,
 Їно, Їньо, Їпчо, Ирїм, Ирїнка, Їрман, Їро, Исàк, Исмїн, Исмїл,
 Йсмо, Йсо, Испїр, Йто, Йчко, Йчо, Ишїрьо, Йовàнко, Йòвка, Йòвко,
 Йòвчо, Йòво, Йòко, Йòлко, Йòло, Йòнго, Йòнко, Йòно, Йòнчо, Йòрго,

Йордан, Йотко, Йото, Йоцо, Йочко, Йочо, Йошин, Калвен, Калдиш, Калйна, Калинка, Калйн, Калистър, Калуда, Калчо, Кальо, Калян, Кальо, Канко, Кано, Каран, Карчо, Карьо, Катьо, Кера, Кераци, Керицо, Кетьо, Кийо, Кийко, Кино, Кинчо, Киньо, Кирко, Киро, Кирчо, Кишио, Клацико, Койо, Койно, Койчо, Кодо, Кодо, Кдолчо, Кольо, Котман, Конийш, Косо, Коста, Костьо, Котко, Кото, Котьо, Кочко, Кочо, Крайю, Кральо, Крушко, Крушо, Крэнчо, Кресто, Крестьо, Кузман, Кузо, Куйо, Кула, Кульо, Куман, Куна, Кунчо, Куньо, Купен, Курдо, Курко, Курто, Кутко, Кутро, Куцар, Куцо, Кучкан, Кучо, Кушо, Къндо, Къно, Къньо, Кънчо, Къньо, Кърньо, Ладан, Лазар, Лако, Лало, Лальо, Ламбо, Лампат, Ланго, Ланджо, Ландо, Лачо, Лашио, Левичко, Ледьо, Лесико, Лесо, Лечо, Лешко, Либен, Лико, Лило, Линко, Лино, Личо, Лозан, Лольо, Луза, Лукан, Луканчо, Луко, Луло, Луцо, Луча, Лучо, Лъско, Лъдко, Любен, Люлчо, Люлш, Люцкан, Маджан, Макавей, Макар, Малей, Мален, Малчин, Малчо, Мальо, Манго, Манджо, Мандьо, Мано, Манто, Мануил, Манчо, Маньо, Марина, Марин, Марко, Маро, Марол, Мартин, Мартинчо, Марицко, Марчо, Марьо, Матей, Матьо, Маца, Мачко, Мачо, Меджо, Мекьо, Мемийш, Мендо, Менко, Мено, Менто, Менчо, Мерджанка, Мерджан, Мерка, Мерко, Мери, Мето, Метьо, Мечко, Мечо, Мешо, Мийко, Мийна, Мико, Милаки, Милан, Милат, Милен, Миленчо, Милецан, Милешко, Милкан, Милко, Милчо, Мильо, Милушко, Милян, Минка, Минко, Минчо, Миньо, Мирия, Мирко, Мирро, Мировой, Мירו, Мирчо, Мирьо, Митьо, Мита, Митко, Мито, Митльо, Митра, Митрьо, Митьо, Михайл, Михалко, Михал, Мйхо, Мйцо, Мйчко, Мйчо, Мйшка, Мйшко, Мйшио, Младен, Млечанко, Моенчо, Мойко, Мойо, Мойно, Мольо, Момма, Момко, Момчил, Момча, Момчо, Монко, Моно, Мончо, Моньо, Морро, Морун, Моско, Мотьо, Мочо, Моша, Мрехьо, Мрехо, Мрехян, Мрехчо, Мрянко, Муйко, Мундо, Муно, Мунчо, Муньо, Мурго, Мурлат, Мури, Мурта, Мурто, Мурто, Мусо, Муско, Мусьо, Мутийш, Мутко, Мүто, Мүто, Мүто, Мүтян, Мушат, Мъно, Мъндо, Мъндьо, Мънко, Мънчо, Мъньо, Мърджо, Мързю, Мързян, Мянко, Мяшко, Найдан, Нако, Нандо, Нана, Нанко, Нано, Нанчо, Наньо, Наса, Насо, Натто, Начко, Начо, Негован, Негойко, Негрил, Недина, Недко, Недьо, Недялко, Нежа, Нейко, Нейо, Нейчо, Нeko, Некул, Ненка, Ненко, Нено, Ненчо, Неньо, Нери, Нералчо,

Нерѹн, Нєсьо, Нехтян, Нєцо, Нєчо, Нєшко, Нєшо, Нийо, Никифѹр, Нїко, Никѹла, Николай, Никѹлко, Никѹлчо, Никѹла, Нїнко, Нїно, Нїстор, Нїхо, Нїчо, Нѹчо, Нѹвка, Нѹнко, Нѹрко, Нѹчо, Нягул, Йдо, Йлко, Омѣр, Омѹр, Орѣшко, Орїн, Оряшко, Осмѹн, Пѹвко, Пѹвле, Пѹвло, Пѹвльо, Пѹйо, Пѹиси, Пѹко, Пѹло, Пѹльо, Пѹндѹо, Пѹнко, Пѹно, Панталѣй, Пѹнто, Пѹнчо, Пѹньо, Паскѹл, Пѹтьо, Пѹн, Пѹца, Пѹцо, Пѹчо, Перѹл, Пѣйка, Пѣйко, Пѣйно, Пѣйо, Пѣйча, Пѣйчо, Пѣко, Пѣлко, Пѣло, Пѣна, Пѣнка, Пѣнко, Пѣно, Пѣнчо, Пѣньо, Пѣрьо, Пѣтко, Пѣтре, Пѣтѣр, Пѣца, Пѣцо, Пѣчко, Пѣчо, Пѣшо, Платѹн, Плѹчко, Прѹданчо, Прѹдимчо, Прѹйно, Прѹйчо, Прѣнчо, Пѹйко, Пѹло, Пѹльо, Пѹро, Пѣйо, Пѣрно, Рѹбльо, Рѹбро, Рѹда, Рѹдѹна, Рѹдѹш, Рѹдѣй, Рѹдѣнко, Рѹдѣнцо, Рѹди, Рѹдїя, Рѹдїка м, Рѹдїл, Рѹдїлко, Рѹдиѹн, Рѹдїч, Рѹдка, Рѹдко, Рѹдо, Рѹдѹй, Рѹдѹйна, Рѹдѹйчо, Рѹдомїр, Рѹдослѹв, Рѹдослѹвчо, Рѹдѹчко, Рѹдѹя, Рѹдѹл, Рѹдѹо, Рѹйка, Рѹйко, Рѹймѣна, Рѹйо, Рѹйчо, Рѹко, Рѹлко, Рѹлїн, Рѹлчо, Рѹльо, Рѹмѹн, Рѹмко, Рѹмо, Рѹмчо, Рѹнгел, Рѹнко, Рѹно, Рѹнчо, Рѹньо, Рѹтѹна, Рѹтьо, Рѹфайл, Рѹхмѹн, Рѹчо, Рѹша ж, Рѹшка, Рѹнко, Рѹшка, Рѹбин, Рѹбо, Рѹден, Рѹлка, Рѹльо, Рѹман, Рѹжа, Рѹйо, Рѹнко, Рѹньо, Рѹса, Рѹсен, Рѹсин, Рѹско, Рѹсло, Рѹсо, Рѹсьо, Рѹшньо, Рѹшо, Рѹно, Сѹва м, Сѹвчо, Сѹвьо, Сайгѹн, Сѹйдо, Сѹйо, Сѹйчо, Сѹко, Сѹлѹнїя, Сѹлїйко, Сѹлїя, Сѹлїйко, Сѹлїм, Сѹлїчко, Сѹлїш, Сѹло, Сѹльо, Сѹмїчко, Сѹїлан, Сѹїланчо, Сѹвѹст, Сѹвѹдѹн, Сѣко, Сѣлїм, Сѣмко, Сѣмо, Сѣньо, Сѣргѹо, Сѣрчо, Сѣрьо, Сїлѹн, Сїлдо, Сїлко, Сїльо, Сїмѣдн, Сїмѣднко, Сїмо, Сїмѹн, Сїмѹнчо, Сїмьо, Сїмьѹн, Сїмьѹнко, Сїнѹн, Сїньо, Сїхньо, Сїкорїл, Сїлѹв, Сїлѹвко, Сїлѹвчо, Сїмїл, Сїмїльо, Сїфїя, Сїас, Сїѹйко, Сїѹйо, Сїѹйчо, Сїѹмен, Сїѹна, Сїѹнка, Сїѹнко, Сїѹндѹй, Сїѹнчо, Сїѹньо, Сїѹрчо, Сїѹтьо, Сїѣван, Сїѣгньо, Сїѣгьо, Сїѣпѹн, Сїѣфан, Сїѹбри, Сїѹѣнчо, Сїѹйл, Сїѹйко, Сїѹйно, Сїѹйо, Сїѹйчо, Сїѹян, Сїѹянко, Сїѹлто, Сїѹльо, Сїѹбка, Сїѹбо, Сїѹбо, Сїѹботїн, Сїѹботїнчо, Сїѹбѹтко, Сїѹбчо, Сїѹбьо, Сїѹйо, Сїѹйко, Сїѹйчо, Сїѹко, Сїѹлїн, Сїѹло, Сїѹльо, Сїѹно, Сїѹпо, Сїѹрбїн, Сїѹлїмѹн, Сїѹро, Тѹло, Тѹльо, Тѹнѹс, Тѹнко, Тѹно, Тѹнтѹо, Тѹнчо, Тѹтен, Тѹхїр, Тѹцѹн, Тѹшко, Тѹшо, Тїлко, Тїло, Тїнко, Тїно, Тїнчо, Тїньо, Тїпчо, Тїто, Тїтьо, Тїхньо, Тїхо, Тїхол, Тїшен, Тїшо, Тѹдор, Тѹдѹра ж, Тѹдорѹн, Тѹдорѹнчо, Тѹла ж, Тѹльо, Тѹма ж, Тѹмо, Тѹмчо, Тѹнко, Тѹно, Тѹнчо, Тѹньо, Тѹрѹш, Тѹрчо, Тѹсѹн, Тѹта, Тѹтьо, Тѹшо,

Трифон, Трохан, Троян, Трүйо, Түйка ж, Тулеш, Түльо, Түтко, Түчко, Търньо, Ёбен, Угърчин, Ёдрен, Ёльо, Умар, Ёндор, Ёно, Ёнчо, Ёнчо, Ёрсо, Ёрчо, Ёско, Ёсо, Ётьо, Ёчо, Фатма, Фёзьо, Фидан, Фйзьо, Фйко, Фйлко, Фйлчо, Фйльо, Фйтко, Фйчо, Фйшо, Фратьо, Фрейно, Фёнчо, Хасан, Хасанчо, Хаско, Хинко, Хино, Хито, Христо, Хубен, Хубчо, Хърсо, Цайо, Цако, Цакун, Цало, Цальо, Цана, Цанко, Цанкьо, Цано, Цаньо, Царьо, Цачо, Цветан, Цвилен, Цвятко, Цёка ж, Цёко, Цёро, Цёцо, Цоко, Цоло, Цольо, Цона, Цонка, Цонко, Цоно, Цончо, Цоньо, Цочо, Църко, Църо, Чавдар, Чёрньо, Чүльо, Чүхо, Шайко, Шанко, Шарко, Шейно, Шейо, Шёнчо, Шилман, Шольо, Шодо, Шоньо, Шошка ж, Шошко, Шуйльо, Шумо, Юмер, Яким, Яко, Яна, Янко, Янкул, Яномир, Яньо, Яшко.

3. Чужди МИ

В резултат от съжителството между различни народностни групи на територията на окръга в миналото са се запазили и днес известен брой МИ от чужд произход или пък, възникнали на чуждоезикова основа:

а) **тракийски**: Вит, Линзипар, Мелта, Ёсьм, Панега, Состра;

б) **гръцки**: Аргасил, Арня, Калапот, Клймаси, Микре, Нипополи, Пеливора, Сколдиня, Тордс.

в) **романски (латински, романски, арумънски)**: Арбут, Балдовин, Брадацел, Валето, Болованя, Везурил, Ефорел, Кандишор, Касталуне, Колдонер, Кукуй, Нагуяса, Монтемно, Мурган трап, Мурцонат, Рутуля, Скорил, Ёрсел, Ферчет, Чербин, Ёрбата.

в) **хуно-алтайски (прабългарски)**: Барса, Боатин, Карлуково, Крушунa, Крагуяр.

г) **народо-османски**. Продължителното османско владичество е оставило около 445 османски МИ, съсредоточени в басейна р. Осъм южно от селата Терзийско, Калейца, Белии и Дебнево до Летница и Асеновци и в басейна на р. Каменица около селата Угърчин, Драгана, Бержаново и Каленик. Това са предимно двучленни МИ от типа на: Абди келемё, Авли чайр, Ак топрак, Алтё олук, Аркарё йол, Асмак бунар, Баал баши, Балък ямасё, Генйи доурук, Домуз дама, Карий яр, Зазл бунар, Сарй кай, Сул дерё, Ташл дерё, Узун сърт, Урум копак, Шабан кайрак. Или общо от всички МИ османските заемат 9,18 %, а от всички МИ 1,93 %.

Е. СЕМАНТИЧНА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ИМЕНАТА

Топонимичната система на окръга не прави изключение от тази на съседните окръзи в страната. Тя съдържа в себе си разнообразна информация от географски, стопанско-икономически, ботаническо-зоологически, исторически и езиков характер. Тези сведения се използват при една системна семантична класификация и интерпретация на имената. Поначало е прието те да се класифицират в три групи: *водни, местностни и селищни имена*, а всяка група да се дели на подгрупи. Старинни елементи се търсят на първо място между водните имена, а след това – при селищните и местностните. Едни от имената са свързани с природни дадености и особености, а други отразяват участието на населението в овладяването и използването на природно-географската среда, във връзка със сгради и строежи, исторически събития, религиозни вярвания и пр. В тази насока МИ в окръга биват:

1. ФИЗИКО-ГЕОГРАФСКИ ИМЕНА

1. *Имена от географски термини*: Адата, Азмака, Алчака, Бабката 4, Байра 7, Балта, Барата 11, Батак, Билото, Блатото 7, Боаца, Брега 11, Брода 6, Бунара 3, Бурюна 3, Бурюназ, Бущата, Бърдото, Бърдчина, Валога 9, Венеча, Венчугите, Водораздела, Вртлек, Врха 13, Вяждата.

2. *Имена по почви и минерали*: Варовити камък, Гнилъга, Кайракт, Калникът, Камънакт, Клисавицата, Костилакът, Кремеците, Лиската, Мелът, Плочата, Плюскавицата, Пястка, Рудия камък, Сипеите, Търсащи.

3. *Имена по пространствени белези на местността* (с определения *висок, голям, дълбок, дълъг, къс, малък, свит, нтесен, тънък, узун, широк*): Велики Пряслап, Висока могила, Големият рът, Дебел дял, Длъгото равнище, Дълбокия валог, Малка кукла, Малък Острец, Тесния рът, Тънка рътлина, Широка поляна.

4. *Имена по растения и растителност*: Белизингът, Бозалъка, Брястовете, Върбата, Габърите, Глѳа, Горюня, Границата, Дряна, Елата; Брястова усѳйна, Бѳкова глава, Вѳзов дял, Габрѳва кръш, Елѳв рът, Кленѳва рътлина; Бѳлите бозалѳци, Вѳлча ябѳлка, Мѳчата кръша, Плѳтения бук; Борѳка, Букака, Върбака, Габрѳто, Гложѳка, Горунѳка.

5. Имена във връзка с атмосферни явления и разположение спрямо слънцето: Гюнѐто, Жарището, Здра̀човица, Ку̀зът, Мр̀твата усойна, М̀ртвия трап, Печена̀к, Прѝгорът, Прѝпека, Присѐто, Присѝката, Студѐната гора̀, Тѐмни лѝг, Усѐто, Усѝна(та).

II. КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ИМЕНА

Това са преобладаващият брой имена, свързани с разнообразната дейност на населението през вековете.

1. Имена във връзка със земеделие или човешка дейност:

По землени участъци: Целина̀та, Дѐлгата нѝва, Нѝвата, Нѝвището, Голя̀мата орница̀, Орница̀та, Орница̀ката, Облѐга, Обраща̀лото; **По увеличаване на площи за ниви:** Гѝщербейш, Коза̀рев требѝш, Треба̀кът, Требѐжа, Копа̀ка, Копанѝната, Корена̀кът, Прекопа̀нец, Чѝстенето, Кла̀дакът, Пѝна̀кът; **По огнево земеделие:** Горела̀кът, Горелѐто, Горѐлия ва̀лог, Горя̀лото, Пожа̀ракът, Пожа̀рът; **По засяване на различни култури:** Ечимѐнището, Грѝстѐнекът, Грѝстѐнището, Грѝстя̀та, Конѝна, Лѐненика, Тютю̀нът, Зѝмница̀та, Лѐтник, Лѐиците, Лѐнът, Овеса̀та, Просѐнека, Просѐнището, Просѝто; **Във връзка с вършеене:** Гумѐто, Гѝмнушка, Тока̀, Токова̀те, Харма̀на, Харма̀нето, Хамба̀рите.

2. Имена във връзка със скотовъдство: **По осигуряване на фуражна база:** Лива̀дата, Лива̀дето, Дѐлгите лива̀ди, Люцѐрина̀та, Делѝна, Бозалѝка; **По пасища:** Ма̀лката мера̀, Сува̀та, Отла̀на, Дру̀жественото па̀сище, Сечена̀ка, Сеченѝната, Черда̀ка, Черда̀ците, Сена̀рката; **По строежи за добитък:** Айгѝля, Бачѝището, Бачѝята, Дая̀мата, Коша̀рата, Кошѐрите, Заслѝна, Кѝшилѝка, Ма̀ндрата, Ма̀ндрището, Ма̀зането, Полу̀гара̀, Слѝновете, Ля̀вовете; **По места, където се пасе вид добитък:** Бивола̀рника, Говеда̀рникът, Говеда̀рнищата, Коза̀рките, Домѝзът, Домѝз ко̀чина, Ко̀чина̀та, Ку̀чникът, Свина̀рникът, Свино̀вете, Кона̀рника, Сла̀вков крава̀рник, Овна̀рника, Праза̀рника, Телча̀рката, Шилига̀рникът, Я̀ловица.

3. Имена във връзка с овощарство, лозарство и градинарство: Ба̀кла̀та, Бара̀бѝището, Ба̀хча̀та, Ба̀хчийето, Ба̀хчийите, Бо̀бѝища, Бо̀ста̀ните, Бѝлгарските лозя̀, Вѐхтите лозя̀, Градѝната, Грѝховѐте, Зѐлникът, Ло̀зето, Лозена̀ка, Лозѝната, Марѝиците, Приса̀дите,

Присадниците, Разсадница, Парешникът, Разсадето, Сованлѣкът, Ябълчака, Ябълките.

4. Имена във връзка със занаяти и добиване на материали: *Влѣкът, Влѣчището, Влѣчника, Влѣчугага* ‘стрѣмнина, където са свличани дърва и трупи’, *Сѣченината, Сѣчено бранѣще, Сѣченото; по обработване на материали:* *Бичкѣята, Стрѣжната, Стрѣг, Дѣскѣтевец, Кринчѣрницата, Куѣште, Кѣмюрлѣка, Кариѣрата, Варанѣта, Вѣрницата, Гнѣлникът, Гнѣлницата, Керенѣкът, Тѣчилото, Белѣлката, Перѣлката, Топѣлата.*

5. Имена във връзка със сгради и съоръжения, заграждения: *Бѣнтът, Бичкѣята, Вѣдето, Вѣдите, Воденѣщата, Воденѣчката, Воденѣчището, Дувѣрите, Килѣбките, Колѣбата, Кѣщата, Механѣта, Огѣдѣтата, Огѣдето, Огѣдите, Одаѣте, Плѣвничката, Плѣвните, Слѣнтът, Сайщето, Саята, Суѣшлѣята, Трансформѣтора, Язѣт.*

6. Имена във връзка с пътища и пътни съоръжения: *Бродѣт, Вѣрвището, Пѣтната рѣтлѣна, Дрѣмът, Прѣвата пѣтѣка, Прѣвец, Колѣркѣта, Колѣрната, Колнѣкът; Герѣзѣт, Тѣрбѣта, Уламѣта, Мѣстѣт, Мѣстчѣто; Лѣнията, Пѣртѣта, Прѣпорѣт, Прѣкѣрѣт, Прѣвал, Бѣклѣмѣто, Гѣрата, Кантѣна, Пѣдалѣта, Почивѣлото.*

7. Имена във връзка с поселищни отношения: *По изчѣзѣнали и свѣременни сѣлища:* *Градѣц, Градѣището, Градѣт, Калѣто, Зелѣниград, Йгленград, Кѣлата, Курт хисѣр, Хисѣря, Хисарлѣка, Стрѣждѣта, Табѣште, Капѣята, Коптѣрите, Пѣртѣто, Оджѣка, Сѣлище(то); Дѣвѣра, Вѣхѣтата колѣба, Дѣртѣтата кѣща, Стѣрия юрт, Юртлѣка, Юрта.*

8. Имена във връзка с религиозни представи и религиозни сгради: *Благовѣщѣние, Гѣргѣова чѣркова, Крѣстѣт, Манастирѣището, Манастирѣя, Мѣтѣха, Мѣчѣята, Пѣстницѣта, Свѣтѣй Илѣя, Тѣкѣто, Чѣркѣвата, Чѣркѣвището, Чѣмин крѣст, Пѣпина лѣка, Пѣпина могила, Христѣиѣството, Грѣбѣищѣта, Грѣбѣището, Дѣвѣта грѣба; По легенди:* *Имѣнето, Мал тѣпѣ, Кралимѣркови трапѣзи, Мѣркови пѣрти; Хайдѣушкѣото игрѣло, Хайдѣушкѣото, Комѣтски кордѣл, Бѣза Валѣтер.*

9. Имена във връзка с прѣтежаване на земя:

Огѣромен брой МИ са свѣрзѣани с именѣта на отделни собствѣници, фамилии или родове. Образувѣни са с топонимичните наставки *-ѣц, -ѣвец, -ѣвец, -иѣца, -ѣвиѣца, -ѣвиѣца, -ка* от прилагателни имена, с определяемо

физико-географски термин, ботаническо, зоологическо име или с културно-исторически термин от типа на: *Бърковец, Драганец, Радичовец, Райковец, Червеновец, Балевец, Гръвевец, Акимица, Куманица, Лазарица, Михалица, Нисторица, Проданица, Антовица, Букуровица, Вълковица, Нешовица, Гуглевица, Моневица, Футевица; Алиманка, Барарка, Капетанка, Миленка, Ходжовка; Аврамовото, Балабановото, Бобчово, Венковото, Герганово, Гърково; Балево, Бояджиево, Драгнево, Стаево, Тулево, Царевото; Ангелското, Богданско, Драганското, Зеленското, Шейтанското; Балдовското, Влаховско, Димовско, Нешовското, Пейковското, Шановско, Балево, Гачевското, Миревско, Ръжевското, Стоевското, Шейневско; Абланишкото, Генешкото, Кунешкото, Милешкото, Табашкото, Филешкото; Аниното, Бърниното, Йониното, Минкиното, Мишиното, Нениното, Пачиното, Тилиното.*

Класификация на селищните имена

Селищната мрежа в окръга се състои от *градове, села, махали, колиби*, които са получили имената си през различни епохи. Някои от МИ имат старинен произход и носят интересна информация за етническия си произход. При тяхното назоваване са използвани следните изходни принципи:

I. Селищни имена (СелИ) по природни особености (физико-географски, земеписни)

1. СелИ от географски термин или с географски термин:

Едночленни: *Венците* клб, *Вратца* с, *Голям извор* с, *Голямо усде* мх, *Изворджик* (Изворче) клб, *Длабе* клб, *Климаш* с, *Кривина* мх, *Лъката* мх, *Малък извор* с, *Острец* (Чакъров камък) с, *Острец* (Турски Острец или Малиново) с, *Панега* (Златна) с, *Присдето* мх, *Присяка* с, *Раздолата* клб, *Слатина* с, *Трапето* клб, *Усойната* м. **Двучленни:** *Бакъова могила* клб, *Банков дол* клб, *Буджов дол* клб, *Влашки дол* клб, *Грозьов дол* мх, *Драшкова поляна* мх, *Дърмънски дол* клб, *Жидов дол* мх, *Зла река* с, *Зоренишки дол* клб, *Иванцов рът* мх, *Камен дол* мх, *Кнежки лъг* (Лъгът) мх, *Койнов трап* мх, *Крушков дол* мх, *Къйнова стъка* мх, *Липова могила* мх, *Манаселска река* мх, *Пещ* лъка клб, *Пещерна* (река) мх, *Стърна река* мх, *Шевръва стъка* клб. Общо 47 СелИ.

2. **СелИ по форма и вид на обекта (местността):** Видима с, Пичор клб, Палилула мх, Равна мх, Сушица мх, Ъглен с.

3. **СелИ по вид и състав на почвата:** Брусен с, Каленик с.

4. **СелИ по растения и растителност:** Абланица (Араплий) с, Брѐзово с, Брестница с, Бѣзьовото мх, Габрѐвица мх, Гѐзница с, Гѐла могѝла мх, Голѣц с, Голѣма горѐ мх, Горунѐчово мх, Шѝпково с, Гѐрско Слѝвово с, Дряново към Крушуна, Дѣбен (мезра Дѣбна) с, Дѣбрѐвата мх, Дѣлга ливѐда мх, Космѐта клб, Кошѝтина мх, Лесѝдран с, Лѣтница гр, Лѣшко присѐде мх, Лѣшина (Алеединлер, Турска Лешница) с, Ливѐдките мх, Лѝса могѝла клб, Лѝсец с, Лѝковит (Горни) гр, Малѝново клб, Малѝново (ново – Турски остреп) с, Ореши мх, Помѐшика Лѣшина (Кирчево) с, Слѝвек с, Черѣши мх, Шумѐка клб, Ябланица гр. Общо 32 селища.

5. **СелИ по животни и обиталищата им:** Голѣма Рѝбна мх, Мѐлка Рѝбна мх, Гѐрни бѝвол (Дѣбрава) с, Дѐлни Бѝвол (Васильово, Прелом) с, Жѣравица с, Осѣтна с, Рибѐрица с, Смѐчан с. Общо 8 СелИ.

II. Селищни имена по човешка дейност (културно-исторически)

1. **СелИ по сгради и благоустрояване:** Герановица клб, Гераня клб, Дѣрвена кошѐра клб, Дюгѣните (Видимска махала, Видима) с, Катунѣц с, Мѝньова кѣца мх, Полѐтен клб, Свин дол клб, Сѐпот с, Хѐновете мх.

2. **СелИ по видове дейности:** Голѣма Желѣзна с, Мѐлка Желѣзна с, Киречлѝ Павликѣни (Горно Павликени) с, Лѐвеч гр, Мѝдна мх, Стругѣт мх. Общо 6 СелИ.

3. **СелИ във връзка със земеделие и овощарство:** Гѝмощник с, Лѐзето клб, Опѐленик клб, Тепѐва с, Чифлѝка.

4. **СелИ по видове селища и заселвания:** Градѣшница с, Градѝще клб, Кѝлата (Велчево) с, Нѐво сѣло (Априлци) гр., Сѣлце (Старо Млечево) мх, Стѐро сѣло (Сѣево) с, Грѐбѣт мх. Общо 7 СелИ.

III. Антропонимични СелИ:

Както и в други райони на страната, значителен брой СелИ в Ловешки окръг са свързани с лично или прякорно име на техен основател или владетел;

Други СелИ носят името на най-стария род, който е положил основата им.

1. СелИ по лични или прякорни имена:

1.1. СелИ от антропонимично прилагателно на -јъ:

Този тип имена е бил активен докъм XIII в.: Асѣн (Ясен, Хъсен) мх, Бѣлий с, Бѣгдан клб, Владѣня с, Гостѣня с, Добродѣн с, Йѣглав с, Кнежѣ с, Кѣман изч. с, Размер изч. с, Троян гр, Угърчѣн с. Общо 11 СелИ.

С топонимична наставка -ица: Бѣйовица клб, Бѣховица с, Гѣльовица мх, Драгѣица клб, Калѣгерица мх, Калѣйица с, Бѣновица мх, Смольѣвица клб.

1.2. СелИ от антропонимично прилагателно на -ов, -ев:

Бѣлѣнцово мх, Бѣжѣново с, Блѣснѣчево (Румянчево) с, Врѣнѣново мх, Васѣльово с, Врѣбево с, Дѣбнѣново с, Зѣлково (Славяни) с, Карлѣково с, Кѣйѣново изч. с, Метѣдово (Скобелево) с, Павлѣовото мх, Сѣтъово (Славяни) с, Тѣмбѣовото мх, Мѣриното мх. Общо 21 СелИ.

1.3. СелИ от първични антропонимични предложни съчетания: От типа „селото, колибите, махалата на Драгана” >на Драгана Драгана. Тук принадлежат: Бѣба Стѣна мх, Бѣрима с, Глѣушка с, Глѣушка мх, Кѣкрѣйна с, Крушѣуна с, Мѣлѣнча.

2. СелИ от родови и етнонимични имена: Това са имена на селища предимно от колибарски тип. Стара планина: Бѣтѣули с, Бѣгликчѣите (Касапите) мх, Бѣлѣнци с, Бѣлѣушковци мх, Блѣсковци мх, Вѣнковци мх, Видрѣре с, Врѣбѣите мх, Горнѣните мх, Дѣновци мх, Дѣветѣки с, Дѣрмѣнци с, Дѣждѣри мх, Дѣбрѣовци с, Дѣйрѣнци с, Дѣнѣовци мх, Йѣковци мх, Йѣргѣовци мх, Кѣвѣнджѣите мх, Кѣйѣовци мх, Крѣнѣтовци мх, Курулѣзѣите мх, Лѣмбѣовци мх, Мѣчковци мх, Мѣховци мх, Мишѣкѣрите мх, Нѣдковци клб, Пѣздѣри (Горни и Долни) мх, Пѣндѣуците мх, Пѣтарѣните мх, Пѣтрѣовене с, Рѣдѣовене (Сѣяново) с, Сѣрѣковци мх, Сѣбѣтѣиновци (Сѣраковци) мх, Тѣтевен гр, Тѣдорѣчане с.

Етнонимични СелИ: Бѣлѣгарѣне с, Бѣрдѣне изч. с, Врѣчѣните клб, Глѣжѣне с, Гѣрно Пѣвликѣни с, Крѣжѣкожѣбѣне мх, Лѣжѣане (Чѣвѣдарци) с, Орѣшѣне мх, Тѣлежѣане изч. с, Хлѣвѣне с, Тѣтѣрѣето (Кѣзѣачѣво) с. Общо 45 СелИ.

От родови и етнонимични словосъчетания: Бѣлѣбѣансѣка махѣлѣ, Бѣлѣчѣовсѣка мх, Васѣльѣѣвсѣка мх, Видрѣрѣсѣка мх, Гѣбѣърсѣка мх, Гѣнѣчѣовсѣка мх, Дрѣндѣрѣсѣка мх, Дѣдѣѣѣѣвсѣка махѣла, Ирѣнѣѣѣѣвсѣка махѣла, Кѣлѣчѣовсѣка махѣла, Кѣндѣжѣйсѣка махѣла, Крѣкѣлѣяшѣка мх, Мѣхѣовсѣка мх, Нѣновсѣка

мх, *Стѡйновска мх*, *Субѡшка мх*, *Урѡмска мх*, *Цѡньовска мх*, (*Илиньовска мх*), *Хрѡстовска мх*. С втори компонент „село” или „място” са свързани: *Йльовското мх*, *Патрѣшкото с*, *Радѡвското мх*, *Терзийското с*, *Ўпчовското*. Общо 35 СелИ.

3. **Други съмнителни и неясни СелИ:** *Боголонтѡ мх*, *Галѡта с*, *Мѡкре с*, *Тѡрос*. Вторични са: *Иванѡишница мх*, *Марѡишница мх*, *Слѡвишница с*. Чуждоезични са: *Аладанлѡй* (Турска Лешница) с, *Араплѡй* (Абланица) с, *Карѡ Хасѡн* (Александрово) с. и *Селѡм махалѡ* (Кирчова махала). Общо 11 СелИ.

От класифицираните 251 СелИ: 49,80 % са антропонимични-етнични, 37,85 % са по природни особености (земеписни) и 10,76 % са по човешка дейност. (Подробности вж. в Сб.: За произхода на географските имена в Ловешки окръг. Ловеч 1986, 40–55; Топонимията на Троянско, 62–67; Вж.: карта №20).

ИЗВОДИ

Разностранното проучване на местните имена (МИ), опиращо се на последните археологически проучвания и исторически податки, дава възможност за някои по-общи изводи от езиково-поселищен характер по долината на реките Осъм и Вит в Ловешкия край от древността до наши дни:

1. Физико-географското и хидро-географското разнообразие и своеобразие на окръга е намерило съответно отражение в МИ. Някои от тях са образувани от общобългарски и регионални географски термини за сухи, водни и селищни обекти или пък от думи, свързани с представи за растителния и животинския свят, за геоложкия и почвения състав и пр.

2. Благоприятните природни и климатични условия са дали възможност на човека да обитава тук от дълбока древност до наши дни, като несъмнено няколко пъти е променял етническият си състав, документирано от археологическите и антропологичните останки от различни исторически епохи. Топонимията обаче като най-древни е запазила до днес само няколко МИ от предславянското тракийско население, а именно: *Осѡм*, *Вит*, *Пѡнега* и *Линзипар*; това говори за ограничени контакти с едно извънредно много проредяло старо местно население, заварено от нашите прадеди при тяхното трайно заселване.

3. Началото на топонимичната система в окръга се поставя от славяни и прабългари през Първата българска държава, а значително се разширява и уплътнява по време на Втората българска държава, на османското владичество и на капитализма.

4. Материалните останки от античността и средновековието са правили впечатление на населението през различните години, в резултат на което се появяват МИ от типа на: *Града 4, Градът 5, Бòгданов град, Мåлкия град, Йглен град, Чёрни град, Зелёни град, Градйще(то) 13, Калёто 34, Кўлата 12, Курт хисår, Хисåра 2, Хисарлѣка, Хисåря 3, Асår, Асарлѣка, Сёлицето 42, Селцё, Юрта, Юртицата, Юртището, Юртлўка.*

5. Към старинния средновековен пласт се отнасят много съвременни селищни имена, каквито са: *Лòеч, Ёглен, Дёбнево, Смòчан.* Селищата, носещи тези имена, още през XV в. влизат и се посочват като владения на отделни османски тимариоти. Старинни са и много имена от местности от типа на „Загора” (Г. 7), елиптични имена на -*я* (*Асён, Батйл, Добродан, Бòгдан, Г. 14*); словосъчетания с прилагателни по сложното старобългарско склонение (*Лёва Видима, Чёрни връх, Бёрзи валог, Г. 8*), елиптични имена на -*ая* (*Берåя, Владåя, Г.9*), на -*ец* (*Белтйнец, Витомёрец, Кòстенец, Кўманец, Г. 15, 1*), на -*ов/-ев/-ец* (*Брånковец, Дёдовец, Зелёниковец, Г. 15, 2*); някои имена на -*ица* (*Абланица, Ботўница, Дерманица, Г. 15. 3*), на -*ов, -ев, -ица* (*Алдьовица, Жйдовица, Мòровица, Г. 15. 4*), на -*аш, -еш, -иш, -ош* (Г. 15, 6), на -*ач, -еч, -ич* (Г. 15.6), на -*ка*.

6. По време на османското владичество българското население оценява, занимавайки се със земеделие, скотовъдство и занаяти, което се документира на практика от многобройните микротопоними (вж. Е. П. 1, 2, 3, 4) .

7. Частнособственическото притежание на земята и нейната разпокъсаност на хиляди парчета – ниви, ливади, пасища, гори, градини – са причината за създаването на огромен брой антропонимичви МИ, съхранили лични и прякорни имена на свои бивши владетели или имена на отделни родове. Тези имена могат да се възстановят за бъдещия антропонимичен речник на Ловешки окръг (вж. личните имена Д. 2).

8. В планинските райони на окръга – в Априлска, Троянска и Тетевенска селищни системи – са запазени колибарски селища, носещи ими-

ната на най-рано заселия се род: *Бату̀лци, Бегликчѝите, Бѐленци, Дѝйреници, Глѝжене, Тѝтевен(е), Орешѝане, Хлѝвене* и др.

9. Топонимията маркира в общи линии и определени вътрешни и външни преселвания; посочва и съществуването на отделни етнически малцинствени групи, част от които са вероятно групи на пастири скотовъдци: *каракачани, куцовласи и юруци*. За това говорят МИ като: *Абѝзкото сѐло (Ашаиц), Арна̀утската пъ̀тѝка, Арна̀утски колѝби, Влѝшка махалѝ 5, Влѝшко бѝрдо, Влѝшкото сѐлище, Влѝшка поля̀на, Влѝшченица, Грѝцка усѝйна, Грѝцки дол, Грѝцко сѐлище, Татѝрѝето, Татѝр мѝзѝр, Татѝрска махалѝ, Татѝрското, Тѝрска ливѝда, Тѝрска Лѝишница, Тѝрска махалѝ 3, Тѝрски рѝт, Тѝрските грѝбища 9, Урѝшка махалѝ, Урѝшкото, Черкѝзѝте, Черкѝзка долчѝна, Черкѝз махалѝ, Цѝганска махалѝ, Цѝганските грѝбища, Ченгенѝ бай̀р, Ченгенѝ мѝзѝр, Ченгенѝ чай̀р, Юрѝшка грамѝда, Юрѝшка мера* и др.

На чуждоезикова основа са създадени около 488 МИ или 1,94% от всички имена, от тях турските са около 9,18% (вж. Д. 3, карта 21). По значително заселване на османотурско население топонимите посочват по течението на р. Осѝм в СИ части на окръга. Имало е няколко селищни опорни пункта: *Карѝ Хасѝн* (Александрово), *Юруклѝри* (Кърпачево), *Метѝдово* (Скобелево), *Шѝхѝн кай̀* (Соколово), *Сѝлим махалѝ* (Киркова махала). Голяма част от чуждоетничното население е напуснало окръга по време на Руско-турската освободителна война. Останала е незначителна част от помохамеданченото българско население, което нашите статистики (по верски показател) при преброяването са посочвали като „турско“.

10. Въпреки историческите превратности, населението от Ловешки окръг, в преобладаващия си състав, запазва своя български произход и своето българско съзнание. Доказателство за това е славянобългарският характер на топонимията в окръга, съхранила значителен пласт от старинни местностни, водни и селищни имена.

СЪКРАЩЕНИЯ

Съкращения на Сели

Аб – Абланица Лч
Ал – Александрово
Апр – Априлци Тр
Асн – Асеновци Лч
Бат – Батулци Тв
Бах – Баховица Лч
Беж – Бежаново Лк
Бел – Беленце Лк
БИЗв – Български извор Лч
Блб – Балабанска мах. Тр.
Блк – Балканец Тр
Блш – Белиш Тр
БО – Бели Осъм Тр
Бор – Борима Тр
Брес – Брестово Лч
Брз – Брязово Тв
Брз – Брязово Тв
Брн – Бранево Тр
Брн – Бранево Тр
Брс – Брестница Тв
Брус – Брусен Тв
Бъл – Българене Лч
Вас – Васильово Тв
Вдм – Видима Тр
Вдр – Видраре Тр
Вел – Велчево Тр
Влд – Владия Рч
Врб – Врабево Тр
Гал – Галата Тв
ГБрс – Голяма Брестница Лк
ГЖел – Голяма Желязна Тр
ГИЗв – Голям Извор Тв
Глг – Глогово
Глж – Гложене Тв
Гол – Голец Лч
ГПав – Горно Павликени Лч
Грдж – Градежица Тв

ГРиб – Голяма Рибна Тр
Грн – Горан Лч
ГСл – Горско Сливоно Св
Гст – Гостиня Лч
ГТрп – Горно Трапе Тр
Гум – Гумошник Тр
Гур – Гуруньово Тв
Дбн – Дебнево Тр
Дбр – Добревци Тв
Дев – Деветаки Лч
Дер – Дерманци Лк
Джк – Джокъри Тр
Джр – Джуровци Тв
Дивч – Дивчево
Доб – Добродан Тр
Дойр – Дойренци Лч
ДПав – Долно Павликени Лч
Драг – Драгана Лч
Дрен – Дренов Лч
ДТрп – Долно Трапе Тр
Дъб – Дъбен Лк
Дъбр – Дъбръва Лч
Дъл – Дълбок дол Тр
Зл – Зла река Тр
Зпн – Златна Панега Тв
ИЗвч – Изворче Лч
Йог – Йоглав Лч
Каз – Казачево Лч
Кал – Калейца Тр
Кат – Катунец Лч
Кир – Киркова махала Лч
Кирч – Кирчово Лч
Клн – Каленик Лк
Крл – Карлуково Лк
Кршн – Крушуна Лч
Кър – Кърпина Лч
Кърп – Кърпачево Лч

Лес – Лесидрен Тв
 Лет – Летница
 Леш – Лешница Лч
 Лив – Ливадките Тр
 Лк – Луковит Лк
 Лом – Ломец Тр
 ЛСт – Лазар Станево Лк
 Лсц – Лисец Лч
 Лч – Ловеч Лч
 Ман – Манаселска река Тв
 МБрс – Малка Брестница Тв
 МЖел – Малка Желязна Тв
 МИзв – Малък Извор Тв
 Мик – Микре Лч
 Мич – Мичковци Тр
 Мрг – Маргатица Тр
 МРиб – Малка Рибна Тв
 Нов – Ново село Тр
 Ореш – Орешак Тр
 Орл – Орлене Лч
 Орш – Орешене Лк
 Ост – Острец Тр
 Остр – Острец (Малиново) Лч
 Пат – Патрец Тр
 Пет – Петревене Лк
 Пещ – Пещерна Тв
 ПЛеш – Помашка Лешница Тв
 Пол – Полатен Тв
 Прд – Продимчец Лч
 Прел – Прелом Лч
 Прс – Пресяка Лч
 Рвн – Равнище Тв
 Рдвн – Радовене Лч
 Риб – Рибарица Тв
 Рум – Румянцево Лк
 Скн – Скандалото Тр
 Скоб – Скобелево Лч
 Слав – Славяни Лч
 Слат – Слатина Лч
 Слвц – Славщица Тв
 Слив – Слатина Тв

Слив – Сливек Лч
 Смоч – Смочан Лч
 Сок – Соколово Лч
 Соп – Сопот Лч
 Ст – Стояново (Радовене) Лч
 Стеф – Стефаново Лч
 Съево – Съево Тр
 Тв – Тетевен Тв
 Теп – Тепава Лч
 Тер – Терзийска мах. Тр
 Терз – Терзийско Тр
 Тод – Тодоричане Лк
 Тр – Троян Тр
 Трп – Трапето Тр
 Угр – Угърчин Лч
 Умр – Умаревци Лч
 Хлв – Хлевене Лч
 Хрс – Христовска мах. Тр
 Чав – Чавдарци Лч
 ЧВ – Черни Вит
 Чиф – Чифлика Тр
 ЧО – Черни Осъм Тр
 Шип – Шипково Тр
 Шум – Шумнене Тв
 Ъгл – Ъглен Лк
 Ябл – Ябланица Тв

Други съкращения

алб. – албански
 антр. – антропоним
 араб. – арабски
 арум. – арумънски
 балк. – балкански(о)
 бот. – ботаническо
 бъл. – български
 вж. – виж
 ВИ – водно име (хидроним)
 виз. – византийски
 влаш. – влашки
 вр. – връх
 г. – година

гальов. – гальовно
 геогр. – географски(-о)
 гов. – говорно (диалектно)
 гр. – град
 гръц. – гръцки
 д. – десен (приток)
 др. – други
 елип. – елипса (изпускане)
 ж. – женски
 З – западно
 зеленч. – зеленчукова
 И – източно
 ие. – индоевропейски
 изпус. – изпуснато
 изч. – изчезнало
 клад. – кладенец
 клб. – колиби
 л. – ляв (приток)
 лат. – латински
 ЛИ – лично име
 м. – мъжки
 мах. – махала
 мест. – местност
 н.е. – нова ера
 народ – народно
 наст. – наставка (суфикс)
 обр. – обработваема
 овощ. – овощна
 осм. – османски
 перс. – персийски
 пожел. – пожелателно
 пол. – полски
 пр. – приток
 Пр. – прякор, прозвище
 прабъл. – прабългарски
 прасл. – праславянски
 предл. – предложно
 прен. – преносно
 прил. – прилагателно
 произв. – производно
 разпод. – разподобяване

РечИ – речно име
 РИ – родово име
 рум. – румънски
 рус. – руски
 С – северно
 СелИ – селищно име
 СЗ – северозападно
 СИ – североизточно
 словаш. – словашки
 словен. – словенски
 сръбл. – среднобългарски
 срв. – сравнение
 сръб. – сръбски
 сръбхър. – сръбскохърватски
 стб. – старобългарски
 субст. – субстантивация
 събир. – събирателно
 съкр. – съкратено
 съчет. – съчетание
 същ. – съществително
 топон. – топонимичен(о)
 тур. – турски
 тюр. – тюркски
 увел. – увеличително
 умал. – умалително
 унг. – унгарски
 упод. – уподобяване
 ФИ – фамилно име
 хърв. – хърватски
 чеш. – чешки
 Ю – южно
 ЮЗ – югозападно
 ЮИ – югоизточно

Знаци

> – следходната дума произлиза от предходната
 < – предходната дума произлиза от следходната
 ~ – изпуснатата част или повтаряща се дума

АЗБУЧНИК НА СЕЛИЩАТА С ОЗНАЧАВАНЕ НА ПРИНАДЛЕЖНОСТТА ИМ КЪМ БИВШИТЕ ОКОЛИИ

(Ловешка Лч, Луковитска Лк, Севлие夫ска Св, Тетевенска Тв и Троянска Тр)

Абланица с Лч	Бъзовото мх Тр
Александрово гр Лч	Българене с Лч
Априлци гр Тр	Български извор с Тв
Асен мх Тв	Ванковци мх Тв
Асеновци с Лч	Васильово (Прелом) с Лч
Баба Стана мх Тр	Васильово с. Тв
Байовица клб Тв	Васильовска махала Тр
Бакова могила клб Тв	Велчево с Тр
Балабанска мх Тв	Венците мх Тв
Балабанското мх Тр	Видима с Тр
Балинцово мх Тр	Видраре с. Тв
Балканец с Тр	Владия с Лч
Банков дол клб Тв	Влашки дол клб Тв
Батулци с Тв	Врабево с Тр
Баховица с Лч	Врабците мх Тр
Бегликчиите мх Тр	Враца (Стефаново) с Лч
Бежаново с Лк	Врачените мх Тр
Беленци с Лк	Габровица с Тв
Бели Осъм с Тр	Габровница мх Тр
Белиш с Тр	Габърска мх Тр
Белчовска махала Тр	Галата с Тв
Беляновец мх Тв	Гальовица мх Тв
Блатото клб Тв	Ганчовска махала Тр
Блъсничево (Румянчево) с Лк	Герановица с Тв
Богдан клб Тв	Гераня клб Тв
Боголонта мх Тр	Гложене с Тв
Боевска мх Тр	Глушка мх Тр
Борима с Тр	Гозница с Лч
Бранево мх Тр	Гола могила мх Тв
Братевец клб Тв	Голец с Лч
Брезово клб Тв	Голям Извор с Тв
Брестница с Тв	Голяма Брестница с Лк
Брестово с Лч	Голяма гора мх Тв
Брусен с Тв	Голяма железна с Тр
Буджов дол мх Тв	Голяма Рибна мх Тр

Голямо Осое мх Тв	Дъбрава (Горни Бивол) с Лч
Горан (Долно Павликени) с Лч	Дъбравата мх Тв
Горна Маргатина мх Тр	Дълбок дол с Тр
Горнените мх Тр	Дълга ливада мх Тв
Горни Бивол (Дъбрава) с Лч	Дървена кошара клб Тв
Горно Павликени с Лч	Дюгените мх Тр
Горно Шипково с Тр	Жеравица мх Тр
Горното село мх Тв	Жидов дол мх Тр
Горско Сливово с Св	Зла река (Зора) с Тр
Горуначево мх Тр	Златна Панега с Тв
Гостиня с Лч	Зоренишки дол клб Тв
Градешница с Тв	Зълково (Славяни) мх Лч
Градище клб Тв	Иванишница мх Тр
Гробът мх Тв	Иванцов рът мх Тр
Грозьов дол мх Тв	Изворец с Лч
Грънчар мх Тр	Изворче мх Лч
Гумошник с Тр	Илиевското мх Тр
Гурунъово клб Тв	Йоглав с Лч
Дановци мх Тр	Йоковци мх Тр
Дебнево с Тр	Йорговци мх Тр
Деветаки с Лч	Казачево (Татарето) с Лч
Деветте дола клб Тв	Калейца с Тр
Дерманци гр Лк	Каленик с Лч
Джокъри мх Тр	Калчовска мх Тр
Джурово с Тв	Камен дол мх Тв
Длабе клб Тв	Канджийска мх Тр
Добревци с Тв	Карлуково с Лк
Добродан с Тр	Карьовци мх Тр
Дойренци с Лч	Касалийска мх Тр
Долна Маргатина мх Тр	Катранджийска мх Тр
Долни Бивол (Прелом) с Лч	Катунец с Лч
Долно Шипково мх Тр	Киркова махала Лч
Драгана с Лч	Кирчово (Помашка лешница) с Тв
Драгоица мх Тв	Кичушка мх Тр
Драшкова поляна мх Тр	Климаш клб Тв
Дренов с Лч	Кнежки лъг мх Тр
Дръндарска мх Тв	Кованджиите мх Тр
Дрянска мх Тр	Коевци мх Тр
Дудевска мх Тр	Койнов трап мх Тр
Дуневци мх Тр	Коман с Тр
Дъбен с Лк	Космата клб Тв

Крантовци мх Тр	Миленча мх Тр
Креклешка мх Тр	Минева къща мх Тр
Кривина мх Тв	Мирковец клб Тв
Крушов рът мх Тр	Миховска мх Тр
Крушуна с Лч	Миховци мх Тр
Кръкожабене мх Тр	Мишкарите мх Тв
Кулата (Велчево) мх Тр	Мишковци мх Тв
Курулезите мх Тр	Мядна мх Тр
Кушутина мх Тр	Надежда (Кърпачево) с Лч
Къкрина с Лч	Нановица клб Тв
Къпинова стока мх Тр	Нановска мх Тр
Кърпачево (Надежда) с Лч	Недковци клб Тв
Лазар Станево (Торос) с Тк	Ново село (Априлци) с Тр
Ламбовци мх Тв	Опаленик клб Тв
Лесидрен с Тв	Орешак с Тр
Летница гр Лч	Орешене мх Тв
Лешко присое мх Тр	Оселина мх Тв
Лешница (Турска Лешница) с Лч	Осойната мх Тр
Ливадките мх Тр	Острец (Малиново) с Лч
Липова могила мх Тр	Острец с Тр
Лиса могила мх Тр	Павловото мх Тр
Лисец с Лч	Паздерите мх Тр
Ловеч гр Лч	Палилула мх Тв
Лозето клб Тв	Пандуците мх Тр
Ломец с. Тр	Патреш с Тр
Луковит гр Лк	Петровене с Лк
Лъга клб Тв	Пеша лъга клб Тв
Лъжене (Чавдарци) с Лч	Пещерна мх Тв
Лъкарево мх Тр	Пичор клб Тв
Лъката мх Тр	Полатен с Тв
Макаревец мх Тр	Помашка Лешница (Кирчево) с Тв
Малка Брестница (Брестница) с Тв	Прелом (Долни Бивол) с Лч
Малка Желязна с Тв	Присоето мх Тв
Малка Рибня мх Тр	Присяка с Тв
Малък Извор с Тв	Продимец с Лч
Манаселска река с Тв	Равна мх Тв
Мариното мх Тр	Равнище мх Тв
Маришница мх Тр	Радоевското мх Тр
Мачковци мх Тр	Радъовене с Лч
Метудово (Скобелево) с Лч	Раздолата клб Тв
Микре с Лч	Райковска мх Тр

Ралчовска мх Тр	Татарето (Казачево) с. Лч
Рибарица с Тв	Тевава с Лч
Румянцево (Блъсничево) с Лк	Терзийска мх Тр
Свин дол клб Тв	Тетевен гр Тв
Селим махала (Кирчовска мх) Лч	Тодоричане с Лк
Селце (Старо Млечево) мх Тр	Топилище клб Тв
Симеоново (Славяни, Сотево) Лч	Торос (Лазар Станево) с Лк
Сираковци мх Тв	Трапетто мх Тр
Скандалото с Тр	Троян гр Тр
Скандалска мх Тр	Тумбьовото мх Тр
Скобелево (Метудово) с Лч	Угърчин гр Лч
Славник мх Тр	Узунска махала мх Тр
Славщица с Тв	Умаревци с Лч
Славяни (Симеоново) с Лч	Унчовското мх Тр
Слатина мх Тв	Хановете с Лч
Сливек с Лч	Христова махала мх Тр
Смолевица клб Тв	Цаневска махала мх Тр
Смочан с Лч	Чавдарци (Лъжене) с. Лч
Соколово (Шахът кая) с Лч	Череша мх Тв
Сопот с Лч	Чернево мх Тр
Сотево (Славяни) с Лч	Черни Вит с Тв
Спасовска мх Тр	Черни връх мх Тр
Старо село (Съево) с. Тр	Черни Осъм с Тр
Стефаново (Враца) с Лч	Чифлик с Тр
Стойновското мх Тр	Шахън кая (Соколово) с Лч
Стойново (Радьовене) с Лч	Шеврова стока мх Тр
Стругът мх Тр	Шумака клб Тв
Стърна река мх Тр	Щърбанска махала мх Тр
Субашка мх Тр	Ъглен с. Лк
Сушица мх Тв	Юруклери (Кърпачево) с Лч
Събьовска мх Тр	Ябланица гр Тв
Съево (Старо село) с Тр	